

ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ภาคที่ ๑๒

ลักษณการพระราชพิธีโสกันต์ในรัชกาลที่ ๑

แจกในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมเจ้าหญิงเป้า

ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๑ กรมพระรามอิศเรศ

เมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๔๖๔

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

คำนำ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแขไขดวง ทรงเปนเจ้าภาพจัดการศพหม่อมเจ้าหญิงเป้า ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๑ กรมพระรามอิศเรศ มีรับสั่งมายังหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร ว่ามีพระประสงค์จะทรงพิมพ์หนังสือเปนของแจกในงานพระราชทานเพลิงศพหม่อมเจ้าหญิงเป้าสักเรื่อง ๑ ขอให้กรรมการหอพระสมุด ฯ ช่วยเลือกเรื่องหนังสือแลจัดการพิมพ์ถวาย ข้าพเจ้าเปนผู้เลือก คิดเห็นว่าหม่อมเจ้าหญิงเป้าเปนหลานเธอในพระบาทสมเด็จ ฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ซึ่งมีพระชนมายุอยู่มาเปนองค์ที่สุด ถ้าหาเรื่องหนังสือซึ่งเนื่องในรัชกาลที่ ๑ ได้จะเหมาะดี พเอิญในเวลาที่เลือกหาเรื่องหนังสือนั้นหอพระสมุด ฯ ได้ร่างหมายรับสั่งการพระราชพิธีโสกันต์พระเจ้าลูกเธอแลหลานเธอครั้งรัชกาลที่ ๑ มา แล้วทราบว่าหมายรับสั่งครั้งโสกันต์เจ้าฟ้ากุณฑลทิพยวดี มีอยู่ที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการอีกเรื่อง ๑ ทูลขอได้ประทานมา จึงรวมพิมพ์ไว้ในสมุดเล่มนี้ นับในหนังสือจำพวกลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ เปนภาคที่ ๑๒ ถวายพระองค์เจ้าแขไขดวงทรงแจกในงานศพหม่อมเจ้าหญิงเป้าตามพระประสงค์

ประวัติหม่อมเจ้าหญิงเป้า

หม่อมเจ้าหญิงเป้าเปนหม่อมเจ้าองค์น้อยในพระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๑ กรมพระรามอิศเรศ ประสูตรที่วังข้างหลักเมือง เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ปีกุญ พ.ศ. ๒๓๙๔ หม่อมพลับเปนมารดา เมื่อหม่อมเจ้าหญิงเป้ามี

ชนมายุได้ ๓ ปี กรมพระรามอิศเรศสิ้นพระชนม์ พระบรมวงศ์เธอชั้น ๑ พระองค์เจ้าหญิงพลับเสด็จข้ารับเข้าไปทรงบำรุงเลี้ยงไว้ในพระบรมมหาราชวังต่อมาจนเจริญไวย ได้รับราชการเปนตำแหน่งพนักงานทรงบาตรเมื่อในรัชกาลที่ ๔ ถึงรัชกาลที่ ๕ เปนพนักงานพระสุคนธ์แล้วมาเปนพนักงานรักษาพระราชมณเฑียรฝ่ายใน ได้พระราชทานเครื่องราชอิศริยาภรณ์จุตุตถจุลจอมเกล้า แลเหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ ๕ ชั้นที่ ๕ เปนเกียรติยศ

เมื่อรัตนโกสินทรศก ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๒) หม่อมเจ้าหญิงเข้ามีศรัทธาจะบำเพ็ญการกุศลให้เปนถาวรประโยชน์ ทุนทรัพย์มีแต่เครื่องเงินทองของรูปพรรณ จึงนำความขึ้นกราบบังคมทูลแด่พระบาทสมเด็จ ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขอพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ เพื่อจะสร้างสพานให้เปนประโยชน์แก่มหาชนสักแห่ง ๑ ก็ทรงอนุโมทนาในกุศลเจตนาของหม่อมเจ้าหญิงเข้า โปรด ฯ ให้เจ้าพนักงานจัดการจำหน่ายสิ่งของให้ได้ราคาตามสมควร แล้วพระราชทานทุนทรัพย์ให้กรมศุขาภิบาลสร้างสพานที่ถนนจักรพงศ์ตรงเหนือวัดชนะสงคราม พระราชทานนามว่า "สพานรามบุตรี" เมื่อการสร้างสำเร็จแล้วโปรดให้มีการฉลอง จัดเปนงานหลวงทรงช่วยหม่อมเจ้าหญิงเข้า แลเสด็จพระราชดำเนินไปช่วยในเวลาหม่อมเจ้าหญิงเข้าทำพิธีเปิดสพานรามบุตรีเมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ มีรายการพิธีปรากฎอยู่ในหนังสือราชกิจจานุเบกษาดังนี้.

(๓)

การเปิดสพานรามบุตรี

เจ้าพนักงานได้จัดการปลูกปรำที่กลางถนนต่อเชิงสพานด้านใต้ตอนน่าวัดชนะสงคราม กั้นม่านเปนสองตอน สำหรับหม่อมเจ้าหญิงเข้าพักตอนหนึ่ง สำหรับพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ตอนหนึ่ง แลตั้งอาศนสงฆ์ตั้งโต๊ะหมู่เครื่องบูชาประดิษฐานพระพุทธรูป ซึ่งเชิญไปจากวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ตั้งเครื่องนมัสการกระบะมุก แลตกแต่งสพานผูกเชือกแขวนโคมยี่ปุ่นตามต้นโคกสองข้างทางในจังหวัดสพานพร้อมแล้ว

วันที่ ๑๓ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๒๙ พระสงฆ์ที่สวดพระพุทธมนต์ ๕ รูป มีพระสุเมธาจารย์เปนประธาน เวลาบ่าย ๔ โมง หม่อมเจ้าเข้าได้ขึ้นรถหลวงมาพักยังปรำ ถวายไตรแก่พระสงฆ์ ๕ รูป ๆ ออกไปครองไตรกลับมานั่งณอาศนแล้ว หม่อมเจ้าเข้าจุดเทียนเครื่องนมัสการแลที่โต๊ะหมู่ พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์สัตตปริตจบแล้ว หม่อมเจ้าเข้าถวายผ้าสบงหมากพลูธูปเทียนของหลวงแก่พระสงฆ์ ๆ พักรอเสด็จพระราชดำเนินอยู่

ครั้นเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรถพระที่นั่งไฟฟ้า เสด็จพระราชดำเนินไปประทับรถพระที่นั่งน่าปรำด้านใต้ เจ้าพระยายมราชเสนาบดีกระทรวงนครบาลอ่านรายงานการก่อสร้างสพาน (ดังนี้)

ขอกราบทูล ได้ทรงทราบ

ด้วยตามที่ฝ่าพระบาทนำเงินแลทองรูปพรรณขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย เพื่อขอพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ให้ได้สร้างสพานอันเปนสาธารณะประโยชน์แก่มหาชน เปนการโดยเสด็จพระราชกุศลซึ่งเปนพระราชนิยมส่วนหนึ่งนั้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชหฤไทยโสมนัศยินดีทรงอนุโมทนาในส่วนพระกุศลนี้ด้วย จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม ให้กรมศุขาภิบาลเลือกหาสพานใดสพานหนึ่งสร้างถวายให้ทันพระประสงค์ แล้วพระราชทานนามว่า "สพานรามบุตรี" เพื่อเปนเครื่องเชิดชูพระเกียรติคุณแห่งพระเจ้าไอยกาเธอกรมพระรามอิศเรศ แลฝ่าพระบาทอยู่สิ้นกาลนาน

เมื่อกรมศุขาภิบาล ได้รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าใส่กระหม่อมฉนี้แล้ว จึงได้จัดสร้างสพานข้ามคลองวัดชนะสงครามในถนนจักรพงศ์นี้ขึ้นโดยกว้าง ๔ วา ๓ ศอก ยาวตามถนน ๒ วา ๑ ศอก ๑ คืบ สูงตั้งแต่ระดับน้ำถึงพื้นสพาน ๒ ศอก ๙ นิ้ว เปนสพานชนิดก่ออิฐูพิมพ์ถือสิเมนต์ใช้พื้นกแลรอดเหล็กอย่างมั่นคงแขงแรง มีลวดลายพอสมควร ได้ใช้จ่ายค่าแรงแลค่าสิ่งของในการสร้างสะพานนี้ครบจำนวนเงิน ๔,๕๙๘ บาท ๔๒ สตางค์ ที่ฝ่าพระบาททูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายนั้น

บัดนี้การสร้างได้เสร็จบริบูรณ์แล้ว แลเปนวันกำหนดที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เปิดสพานนี้ เพื่อมหาชนได้เดินไปมาเปนผาศุกต่อไป

ในนามของกรมศุขาภิบาล เกล้ากระหม่อมขอกราบทูลว่าการที่ฝ่าพระบาท ทรงศรัทธาบริจาคทรัพย์สร้างสพานให้เปนสาธารณะทานนี้ ก็นับว่าได้ทรงกระทำประโยชน์ อันยังเกิดแต่โภคสมบัติให้วัฒนาถาวร มิรู้เสื่อมสูญ ทั้งจะเปนประโยชน์เกื้อกูลตามส่งผลในปรโลกสืบไปจนสิ้นกาลนาน

ขอส่วนพระกุศลบุญราศีที่ได้ทรงบำเพ็ญเปนสาธารณะทานในกาลครั้งนี้จงเปนผลสำเร็จตามอภิยาลรักษาฝ่าพระบาท ให้ปราศจากสิ่งซึ่งเปนส่วนแห่งอนิฏฐารมณ์ทั้งหลาย แม้มีพระไทยมุ่งหมายปราถนาสิ่งใด ขอให้สำเร็จสมดังพระประสงค์จงทุกประการ

เกล้ากระหม่อม ขอเชิญฝ่าพระบาททรงตัดแพรอันขึงกั้นทางที่ขวางไว้ แลทรงเปิดผ้าซึ่งคลุมนามสพานออกณบัดนี้ จะได้เปนเครื่องหมายว่าได้ขนานนามสพานตามพระบรมราชานุญาตแล้ว แลจะได้ทรงอนุโมทนาในพระกุศลที่ได้ทรงบำเพ็ญเปนสารประโยชน์นี้สืบไปในกาลบัดนี้

(เมื่อเจ้าพระยายมราชอ่านรายงานจบแล้ว) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้หม่อมเจ้าเป้า เสด็จไปบนสพานตัดแพรแถบที่กั้นสพานให้ขาดออกแลเปิดคลุมนามสพานซึ่งมีอักษรจารึกว่า "สพานรามบุตรี" ในเวลานี้เจ้าพนักงานประโคมแตรสังข์พิณพาทย์ พระสงฆ์สวดไชยมงคลคาถาสมมุติว่าได้เปิดสพานเสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เคลื่อนรถพระที่นั่งไปประทับบนสพาน มีพระราชดำรัสแก่เจ้าพระยายมราช แลหม่อมเจ้าเป้าพอสมควรแล้ว เคลื่อนรถพระที่นั่งข้ามสพาน

เปนมงคลฤกษ์ เสด็จพระราชดำเนินกลับ อนึ่งในวันนี้ได้มีเพลงเล่นเปนการฉลองสะพานนี้ด้วย มีความในหนังสือราชกิจจานุเบกษาดังนี้

ในเวลาต่อมาหม่อมเจ้าหญิงเป้าปรารถนาจะบริจาคทรัพย์บำเพ็ญการกุศลอันเปนถาวรประโยชน์เนื่องในพระสาสนา พระบาทสมเด็จ ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแนะนำให้อุปการะวัดพระเชตุพน อันเปนพระอารามซึ่งพระบาทสมเด็จ ฯ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก สมเด็จพระไอยกาธิราชของหม่อมเจ้าหญิงเป้าได้ทรงสร้างไว้ ก็ได้ปฏิสังขรณ์กุฎีวัดพระเชตุพนอันชำรุดซุดโซมให้คืนดีขึ้นอีก ๘ หลัง

เมื่อพระบาทสมเด็จ ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จไปประทับอยู่ณพระราชวังดุสิต การรักษาพระราชมณเฑียรในพระบรมมหาราชวังเปลี่ยนเปนอย่างอื่น หม่อมเจ้าหญิงเป้าจึงไปรับราชการเปนพนักงานเครื่องนมัสการมาจนรัชกาลปัตยุบันนี้ ครั้นชราทุพลภาพจึงขอไปรับราชการเปนตำแหน่งพนักงานรักษาหอพระธาตุมณเฑียร อยู่ในตำแหน่งนี้มาจนสิ้นชีพตักไษย ที่ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อณวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๓ มีชนมายุได้ ๗๐ ปี แลในเวลาเมื่อหม่อมเจ้าหญิงเป้าประชวรอยู่นั้น ได้มอบทรัพย์สมบัติซึ่งเหลือไว้สำหรับทำการปลงศพถวายพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแขไขดวง ขอให้ทรงเปนเจ้าภาพจัดการศพ จึงได้ทรงจัดการตามประสงค์ตั้งแต่สิ้นชีพตักไษยมาจนพระราชทานเพลิงศพณกาลบัดนี้

ข้าพเจ้าขอถวายอนุโมทนากุศลบุญราศีทักษิณานุปทาน ซึ่งพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแขไขดวง ได้ทรงเปนเจ้าภาพศพหม่อมเจ้าหญิงเข้า แลทรงพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ให้ได้อ่านกันแพร่หลาย หวังใจว่าท่านทั้งหลายที่ได้รับสมุดเล่มนี้ไป คงจะพอใจและถวายอนุโมทนาด้วยทั่วกัน.

(ลายมือชื่อ) สภานายก

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๔

สารบาน

อธิบาย
ว่าด้วยเรื่องหมายรับสั่งพิธีโสกันต์

เรื่องที่พิมพ์ในสมุดเล่มนี้ เปนเรื่องพระราชพิธีโสกันต์เจ้านายแต่ครั้งโบราณ มีสำเนาหมายรับสั่งอยู่ในหอพระสมุดวชิรญาณหลายฉบับ ได้รวบรวมมาพิมพ์ไว้ด้วยกัน จึงจัดไว้ในหนังสือพวกลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ นับเปนภาคที่ ๑๑

หมายรับสั่งการพระราชพิธีโสกันต์ที่พิมพ์ในสมุดเล่มนี้ ๘ ฉบับด้วยกัน ตั้งแต่ฉบับที่ ๑ ถึงฉบับที่ ๖ เปนการพระราชพิธีโสกันต์พระเจ้าลูกเธอหลานเธอในรัชกาลที่ ๑ ต้นฉบับที่ได้มาเปนของเจ้าพระยาศรีธรรมาธิราช บุญรอด บุณยรัตพันธุ์ ซึ่งเปนผู้รับ ๆ สั่งครั้งนั้น ฉบับที่ ๗ ว่าด้วยพระราชพิธีโสกันต์ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากุณฑลทิพยวดี ในรัชกาลที่ ๑ ซึ่งทำเขาไกรลาศเปนครั้งแรกในกรุงรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทววงศ์วโรปการประทานต้นฉบับมายังหอพระสมุด ฯ ฉบับที่ ๘ เปนการพระราชพิธีในรัชกาลที่ ๓ โสกันต์พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าโสมนัศ ซึ่งภายหลังได้เปนสมเด็จพระนาง ฯ ในรัชกาลที่ ๔ ต้นฉบับที่ได้มาเปนของกรมหลวงวงศาธิราชสนิท หมายโสกันต์ฉบับที่ ๘ นี้มีความพิศดารกว่าฉบับอื่น แต่เสียดายอยู่ที่ฉบับลบแลขาดไปเสียบ้างไม่บริบูรณ์ทีเดียว จำต้องพิมพ์เพียงเท่าที่ได้มา

พระนามเจ้านายที่โสกันต์ ในหมายรับสั่งขานพระนามตามที่เรียกกันอยู่ในสมัยเมื่อโสกันต์นั้น อ่านในสมัยนี้ผู้ที่ยังไม่ทราบพระนามเจ้านายรัชกาลก่อน ๆ เห็นใจอาจจะฉงน จึงได้สอบสวนพระนามตามที่ทราบกันในชั้นหลังบอกไว้ในคำอธิบายนี้ด้วย แต่พระนามหม่อมเจ้าสอบไม่ได้ความว่าอยู่ในกรมไหน ๒ องค์

พระนามเจ้านายที่โสกันต์

โสกันต์พิธีตรุษ ปีจอ พ.ศ. ๒๓๔๕ (หมายฉบับที่ ๑)

๑ หม่อมเจ้านฤมล (ในกรมหลวงนรินทร์รณเรศ)

๒ หม่อมเจ้าย้อม

๓ หม่อมเจ้าจัน (นามมีในกรมพระราชวังหลัง)

๔ หม่อมเจ้าเรณู

โสกันต์พิเศษ ปีกุญ พ.ศ. ๒๓๔๖ (หมายฉบับที่ ๒)

๑ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าชายสุริวงศ์ (กรมหลวงพิเศษศรีสวัสดิ์)

๒ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าชายไกรสร (กรมหลวงรักษ์รณเรศ)

๓ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าหญิงศศิธร

๔ หม่อมเจ้าหญิงบุษผา ในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร (คือพระเจ้าลูกเธอในรัชกาลที่ ๒)

๕ หม่อมเจ้าชายกล้วยไม้ (กรมหมื่นสุนทรธิบดี) ในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร

๖ หม่อมเจ้าหญิงวงศ์ ในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร

๗ หม่อมเจ้าชาย (ประ) ยงค์ (กรมขุนธิเบศร์บวร) ในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนเสนานุรักษ์ (คือในกรมพระราชวังบวรรัชกาลที่ ๒)

โสกันต์พิธีตรุษ ปีกุญ พ.ศ. ๒๓๔๖ (ปีที่กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทเสด็จสวรรคต หมายฉบับที่ ๔)

๑ พระองค์เจ้าหญิงลมุด ในกรมพระราชวังบวร ฯ

๒ พระองค์เจ้าหญิงกุยฎี[๑] ในกรมพระราชวังบวร ฯ

๓ พระองค์เจ้าหญิง ในกรมพระราชวังบวร ฯ

๔ พระองค์เจ้าหญิงสุมา (เข้าใจว่าพระองค์เจ้าหญิงสุดาอับศร) ในกรมพระราชวังบวร ฯ

๕ พระองค์เจ้าสังข์ (เข้าใจว่าพระองค์เจ้าสังกทัต คือกรมขุนนรานุชิต) ในกรมพระราชวังบวร ฯ

---

๑ พระนามนี้ซ้ำเปน ๒ พระองค์อยู่ ตรงนี้เห็นจะเปนพระองค์เจ้าหญิงกลัด แต่จะมีพระนามอื่นอย่างไรหาทราบไม่ ลูกเธอในกรมพระราชวังบวร ฯ โดยปรกติทำพิธีโสกันต์ในวังน่า มาโสกันต์วังหลวงต่อเมื่อกรมพระราชวังบวร ฯ สวรรคตแล้ว เปนประเพณีดังนี้ทุกรัชกาล พระองค์เจ้าวังน่าที่โสกันต์คราวนี้สอบตามบาญชีพระชัณษาถึงสิบสี่สิบห้าก็มี เห็นจะเปนเพราะกรมพระราชวังบวร ฯ เสด็จไปทัพ ครั้นเสด็จกลับก็ประชวรมาจนสวรรคต การโสกันต์จึงค้างมาถึงสองปีสามปี

๖ พระองค์เจ้างิ้ว (เข้าใจว่าพระองค์เจ้าหญิงฉิมพลี) ในกรมพระราชวังบวร ฯ

โสกันต์พิเศษ ปีชวด พ.ศ. ๒๓๔๗ (หมายฉบับที่ ๕)

๑ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าดารากร (กรมหมื่นศรีสุเทพ)

๒ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าดวงจักร์ (กรมหมื่นณรงค์หริรักษ์)

๓ พระองค์เจ้าชายสุทธ (ในยหนึ่งว่า สุก) ในกรมพระราชวังบวร ฯ

๔ พระองค์เจ้าชายบัว ในกรมพระราชวังบวร ฯ

๕ พระองค์เจ้าหญิงปุก ในกรมพระราชวังบวร ฯ

๖ พระองค์เจ้าหญิงคุยฎี ในกรมพระราชวังบวร ฯ

๗ หม่อมเจ้าหญิงผะอบ ในสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงอิศรสุนทร

๘ หม่อมเจ้าสมพงศ์ ในกรมหลวงนรินทร์รณเรศ

๙ หม่อมเจ้ายิ้ม ในกรมหลวงพิทักษมนตรี

๑๐ หม่อมเจ้าพลับ ในกรมหลวงพิทักษมนตรี

โสกันต์มีเขาไกรลาศในรัชกาลที่ ๑ เมื่อปีมะโรง พ.ศ. ๒๓๕๑

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าหญิงกุณฑลทิพยวดี เรื่องโสกันต์คราวนี้กล่าวในหนังสือพระราชพงษาวดารว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ทรงปรารภถึงแบบแผนการพระราชพิธีแต่โบราณ ซึ่งตำราเปนอันตรายไปเสียเมื่อครั้งเสียกรุงเก่าเปนอันมาก ทรงเกรงว่า

จะเลยสูญไปเสีย ในขณะนั้นเจ้าฟ้าพินทวดี พระราชธิดาสมเด็จพระเจ้าบรมโกษฐ์ ซึ่งได้เคยโสกันต์พิธีใหญ่ มีไกรลาศแต่ครั้งกรุงเก่ายังมีพระชนม์อยู่ จึงโปรด ฯ ให้ข้าราชการเก่า มีเจ้าพระยาศรีธรรมาธิราช บุญรอด ซึ่งเคยอยู่ในกรมวังครั้งกรุงเก่าเปนต้น ทูลหารือเจ้าฟ้าพินทวดี แต่งตำราพระราชพิธีโสกันต์เจ้าฟ้าขึ้นใหม่ ได้ทำครั้งโสกันต์เจ้าฟ้ากุณฑล ฯ เปนทีแรกในกรุงรัตนโกสินทร์

โสกันต์พิเศษในรัชกาลที่ ๓ เมื่อปีมะเมีย พ.ศ. ๒๓๘๕

พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าหญิงโสมนัศ ในพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้าลักขณานุคุณ พระบิดาสิ้นพระชนม์แต่ยังทรงพระเยาว์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเลี้ยงมา จึงทรงสถาปนาขึ้นเปนพระองค์เจ้า แลโปรด ฯ ให้ทำพระราชพิธีโสกันต์เหมือนอย่างพระเจ้าลูกเธอ.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
THAMMASAT UNIVERSITY
สำนักหอสมุด

หมายรับสั่งพระราชพิธีโสกันต์
ในรัชกาลที่ ๑

ฉบับที่ ๑

ด้วยเจ้าพระยาศรีธรรมาธิราช รับสั่งใส่เกล้า ฯ สั่งว่า หลวงโลกทิปโหรมีชื่อคำนวณพระฤกษ์ทูลเกล้า ฯ ถวายว่า พระฤกษ์จะได้ตั้งมงคลการโสกันต์พระเจ้าหลานเธอ เจ้านิฤมล ๑ เจ้าบ๋อม ๑ เจ้าจัน ๑ เจ้าเรณู ๑ รวม ๔ องค์ ณพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พร้อมในพระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์ แลพระเจ้าหลานเธอซึ่งจะโสกันต์นั้น จะเสด็จออกฟังสวดพระพุทธมนต์ ณวันเดือน ๔ แรม ๑๑ ค่ำ แรม ๑๒ ค่ำ แรม ๑๓ ค่ำ เพลาบ่าย ๓ โมงทั้ง ๓ วัน

ครั้นถึงณวันจันทร์ เดือน ๔ แรม ๑๔ ค่ำ ปีจอจัตวาศก (พ.ศ. ๒๓๔๕) เพลาย่ำฆ้องรุ่งแล้ว ๒ บาท แปรพระภักตร์ไปทิศพายัพเปนกำหนดพระเกษฉินทฤกษ์ จรดพระกรรบิด พระกรรไกร พระสงฆ์ในพระราชพิธี ๖๔ รูปรับพระราชทานฉันถวายเครื่องไทยทาน ครั้นเพลาบ่ายโมง ๓ กับ ๔ บาท พระฤกษ์จะได้ตั้งบายศรีแก้ว บายศรีทอง บายศรีเงิน สมโภชเวียนเทียนพระเจ้าหลานเธอในพระราชวัง เพลาบ่ายณวันจันทร์ เดือน ๔ แรม ๑๔ ค่ำ เพลาหนึ่งนั้น

ให้สนมตำรวจนอกปลูกร้านสรงขึ้นที่มุขพระมหาปราสาทด้านตวันตกข้างใต้ให้มั่นคง แล้วให้เอาเตียงขึ้นไปตั้งสำหรับพระเจ้าหลานเธอโสกันต์แล้วจะได้สรง แลเตียงนั้นให้มีเสาขื่อโครงเพดานผ้าขาว มีระบายรอบทั้ง ๔ ด้าน ให้ปลูกเหมือนอย่างทุกครั้ง ให้ปลูกให้แล้วแต่ณวันพฤฒ เดือน ๔ แรม ๙ ค่ำ.

อนึ่งให้ชาวพระมาลาภูษา ชาวพระแสงต้น แต่งเครื่องพระมหามงคลแลเครื่องกระยาสนาน แล้วให้เชิญพระธำมรงค์ พระกรรบิด พระกรรไกร แลลวดเงินลวดทอง พายเงินพายทอง แลเขนยรองพระกรฉลองพระองค์แลพระภูษา แล้วขับมงคลย่นถวายเจ้าหลานเธอ เมื่อเสด็จออกฟังสวดทั้ง ๔ พระองค์ แล้วให้จัดพานรองเครื่องกระยาสนาน ๑ พานรองมะกรูดส้มป่อย ๑ พานรองใบมะตูมหญ้าแพรก ๑ แลพระธำมรงค์สำหรับทิศ

อนึ่งให้สนมพลเรือนเบิกยืมหม้อเงิน ๔ คู่ หม้อทอง ๔ คู่ต่อท่านข้างในใส่น้ำพระพุทธมนต์ไปตั้ง แลให้รับชัณยาเจ้าหลานเธอซึ่งจะโสกันต์ต่อท่านข้างใน เชิญไปตั้งณเตียงพระมณฑลให้ทันตั้งน้ำวงด้ายณวันศุกร เดือน ๔ แรม ๑๑ ค่ำ

อนึ่งให้ขุนสิทธิชาติชีพ่อพราหมณ์ทั้งปวงเข้าไปบอกชาวพระมาลาภูษาให้ผูกพระธำมรงค์ประจำทิศให้ต้องตามทิศ แต่ณวันศุกร เดือน ๔ แรม ๑๑ ค่ำ เพลาย่ำฆ้องรุ่ง แลให้รดน้ำกรดน้ำสังข์ แลให้เตรียมโปรยเข้าตอกวันละ ๔ คน เมื่อเสด็จออกฟังสวด

อนึ่งให้ขับไม้บัณเฑาะว์มาเตรียมเสด็จเมื่อออกพึ่งสวดวันละ ๔ คน ทั้ง ๓ วัน

อนึ่งให้โหรมีชื่อรับบัตรต่อสนมพลเรือน แล้วให้เตรียมรับเสด็จส่งเสด็จเมื่อทรงพึ่งสวดวันละ ๔ คน

อนึ่งให้ล้อมพระราชวังสานกระจาดกันศอกหนึ่ง ๖๔ ใบ ให้เข้าขอบผูกหวายขีดกระดายจงทุกใบ ห้ามอย่าให้เอากระจาดปาฏิโมกข์มาส่งเปนอันขาดทีเดียว ให้เร่งสานกระจาดอื่นเข้ามาส่งณทิมดาบชาววังแต่ณวันเสาร์ เดือน ๔ แรม ๑๒ ค่ำ

อนึ่งให้กรมนาจ่ายเข้าสารสำหรับใส่กระจาด ๆ ละ ๕ ทนาน ๖๔ กระจาดเปนเข้าสาร ๑๖ ถัง

อนึ่งให้วิเสศนอกแต่งบายศรีแก้ว บายศรีทอง บายศรีเงิน รวม ๓ สำรับ ให้มีเข้าขันเชิงพานรองน้ำวัก แว่นเวียนเทียน เทียนติดแว่น เทียนยอดบายศรี แป้งหอมน้ำมันหอมเครื่องบายศรี แลมะพร้าวแก้วเช็ดปากทอง ของเคียงให้พร้อม ให้ยกเข้าไปตั้งในพระราชวัง แต่ณวันจันทร์ เดือน ๔ แรม ๑๔ ค่ำ เพลาบ่าย ๓ โมง แล้วให้แต่งบายศรีตอง ๓ ชั้น ให้มีขนมเล็กน้อยกล้วยอ้อยหมากพลูเข้าตอกดอกไม้ธูปเทียน แล้วให้เย็บกะทงเปล่าน้อย ๆ สำหรับบัตร ๓๐ ใบ ให้มีเครื่องกระยาบวดสำหรับจะได้บูชาเทวดา ให้เอาไปส่งให้โหรเพลาบ่ายณวันอาทิตย์ เดือน ๔ แรม ๑๓ ค่ำตามรับสั่ง. ฯ

ฉบับที่ ๒

ด้วยเจ้าพระยาศรีธรรมาธิราช รับสั่งใส่เกล้า ฯ สั่งว่า หลวงโลกทีปโหรมีชื่อคำนวณพระฤกษ์ทูลเกล้า ฯ ถวายว่า พระฤกษ์จะได้ตั้งมงคลการโสกันต์พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าสุริวงศ์ ๑ พระองค์เจ้าไกรสร ๑ พระองค์เจ้าศศิธร ๑ รวม ๓ พระองค์ พระเจ้าหลานเธอในกรมหลวงอิศรสุนทร เจ้าบุบผา ๑ เจ้ากล้วยไม้ ๑ เจ้าวงศ์ ๑ รวม ๓ พระองค์ พระเจ้าหลานเธอ ในกรมขุนเสนานุรักษ์ เจ้า (ประ) ยงค์ ๑ รวมทั้งสิ้น ๗ พระองค์ ณพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระสงฆ์ ๕๐ รูป จะได้จำเริญพระพุทธมนต์ณวันเดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีกุญเบญจศก (พ.ศ. ๒๓๔๖) เพลาบ่ายโมง ๑ แล้วจะได้เชิญพระเจ้าลูกเธอพระเจ้าหลานเธอ ซึ่งจะโสกันต์แห่เสด็จออกฟังสวดทั้ง ๓ วัน ครั้นรุ่งขึ้นณวันจันทร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เพลาเช้าโมง ๑ กับ ๓ บาท แปรพระภักตร์ไปทิศพายัพ เปนกำหนดพระเกษฉินทฤกษ์จรดพระกรรบิดพระกรรไกร แล้วพระสงฆ์รับพระราชทานฉันถวายเครื่องไทยทานแลพระฤกษ์จะได้แห่สมโภชเวียนเทียนพระเจ้าลูกเธอพระเจ้าหลานเธอณพระที่นั่งจักพรรดิพิมาน ณวันเดือน๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เพลาบ่าย ๒ โมง กับ ๗ บาททั้ง ๓ วันนั้น

ให้สี่ตำรวจเอาเตียงแว่นฟ้าสำหรับพระราชพิธีตรุษเข้าไปตั้งเตียงหนึ่ง ให้มีเสาขื่อโครงเพดานมีระบาย กับเตียงรองพระพุทธรูปด้วย

เตียงหนึ่ง แล้วให้ปลูกศาลเทวดาด้านตวันออกศาลหนึ่งลดเปน ๒ ชั้น มีตาชแลงขึ้กของด้วย ปลูกศาลเทวดาแล้วเอาเตียงเข้าไปตั้งให้แล้วแต่ ณวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ เพลาเช้า

อนึ่งให้สนมตำรวจนอกปลูกเกยลดเปน ๒ ชั้นรับเสด็จที่พระแกล ท้ายพระมหาปราสาทด้านตวันออกเกยหนึ่ง แล้วให้ปลูกร้านสำหรับสรง ที่มุขพระมหาปราสาทตวันตกข้างใต้ให้มั่นคงดี แล้วให้เอาเตียง สำหรับสรงไปตั้ง ให้มีเสาขื่อโครงเพดานดาดผ้าขาวมีระบายทั้ง ๔ ด้าน เตียงหนึ่ง ให้ทำม้าสำหรับพระเจ้าลูกเธอพระเจ้าหลานเธอ จะเสด็จขึ้น ทางพระแกล ๒ พระแกล ให้เร่งทำให้แล้วแต่ณวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ เพลาเช้า

อนึ่งให้ชาวพระมาลาภูษาแต่งเครื่องกระยาสนาน แลให้เชิญ พระธำมรงค์แลเครื่องพิไชยสงคราม พระกรรบิด พระกรรไกร ลวดทอง ลวดเงิน พานรอง เครื่องสรงพระสนาน ๑ พานรองมะกรูดส้มป่อย ๑ พานรองใบมะตูมหญ้าแพรก ๑ แลพระธำมรงค์สำหรับทิศ พระมหา มงคลย่น แลให้เอาสิ่งของทั้งนี้เข้าไปตั้งณเตียงพระมณฑลณวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ เพลาเช้า แลให้ถวายพระมหามงคลพระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอทั้ง ๗ องค์ แล้วให้เชิญพระกลดไปกั้นเมื่อแห่เสด็จออก พึ่งสวดออกเวียนเทียนวันละ ๗ คันทั้ง ๖ วัน

อนึ่งให้หลวงสำเร็จพระขรรค์ หลวงสรรพอาวุธเชิญพระแสงหอก องค์ ๑ พระแสงง้าวองค์ ๑ พระแสงดาบไทยองค์ ๑ พระแสงดาบยี่ปุ่น

องค์ ๑ รวม ๔ องค์ แลให้เชิญโล่ห์พื้นสักหลาดหักทองขวางคู่ ๑ ทวน ๒ คัน เข้าไปตั้งณเตียงพระมณฑลแต่เพลาเช้าณวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ แล้วให้จัดพระแสงส่งให้มหาดเล็กเชิญแห่หว่างเครื่องน่า ๑๐ พระองค์ หลัง ๑๐ พระองค์

อนึ่งให้พระอัคเนศร พระศรสำแดง เชิญพระแสงขึ้นคายศิลาไปตั้งณเตียงพระมณฑลแต่เพลาเช้าณวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ ๒ องค์ อนึ่งให้พันทองชาวเครื่องพระอภิรมย์ เชิญพระเสมาธิปัติ ๑ พระฉัตรไชย ๑ พระเกาวพ่าย ๑ รวม ๓ องค์เข้าไปตั้งณเตียงพระมณฑลแต่เพลาเช้าณวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ แล้วให้เชิญเครื่องสูงปักทองแผ่ลวด ๒ สำรับ แห่น่าแห่หลังทั้ง ๖ วัน

อนึ่งให้สังฆการีเชิญธงไชยกระบี่ครุธไปตั้งณเตียงพระมณฑลคู่ ๑ แล้วให้นิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะ ๕๐ รูปจำเริญพระพุทธมนต์เพลาบ่ายทั้ง ๓ วัน แล้วให้รับเภสัชอังคาตต่อวิเสศหมากพลูถวายพระสงฆ์ แล้วให้เบิกด้ายดิบต่อชาวพระคลังในซ้ายทำสายสิญจน์วงเตียงพระมณฑลเตียงที่สรงสำหรับพระสงฆ์ถือสวดด้วย

อนึ่งให้ชาวพระคลังศุภรัตเอาอาศนะไปแต่งที่ถวายพระสงฆ์ให้พอ ๕๐ รูป แล้วให้เอาผ้าสบงเตรียมทูลเกล้า ฯ ถวายขบพระหัตถ์ ๕๐ ผืน

อนึ่งให้โหรมีชื่อเตรียมรับเสด็จส่งเสด็จ พระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอ ซึ่งจะโสกันต์วันละ ๗ คน แล้วให้รับบัตรแลเครื่องบัตรบูชาเทวดาตามธรรมเนียม

อนึ่งให้ชาวพระคลังมหาสมบัติ เอากะโถนขันน้ำไปตั้งถวายพระสงฆ์ให้พอ ๕๐ รูป

อนึ่งให้ชาวพระคลังวิเศษจ่ายผ้าขาวนางเหยียวให้แก่โหร สำหรับปูศาลรองศาลสองท่อน ๆ หนึ่งยาว ๘ ศอก ท่อนหนึ่งยาว ๓ ศอกให้จ่ายให้แต่ณวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ

อนึ่งให้กรมพระนครบาลเอานางเลิ้งที่ใหญ่ไม้สนิทดีไปส่งให้ขุนศรีสยุมพรชาวน้ำสรง สำหรับจะใส่น้ำพระพุทธมนต์ ๒ คู่ ใบบัวหลวงสำหรับปิดปากหม้อน้ำ ๑๐ ใบ สังเวียนฟางรองหม้อน้ำ ๔ ขด สังเวียนฟางเช็ดเท้าพระสงฆ์ ๒ อัน ให้เร่งเอาเข้าไปส่งแต่ณวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ เพลาเช้า

อนึ่งให้สนมพลเรือน รับเครื่องขบพระหัตถ์เครื่องทองใหญ่ต่อท่านพนักงานข้างในเชิญไปตั้งณวันเดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เพลาบ่ายวันละสำรับ เพลาเช้าสำรับหนึ่ง รวม ๔ วัน ๔ สำรับ ให้มีพุ่มเข้าตอกดอกไม้ธูปเทียนสำหรับเครื่องให้พร้อม แล้วให้เบิกเสื่ออ่อนต่อพระคลังราชการปูเตียงแว่นฟ้า ๔ ผืน ปูเตียงสรง ๒ ผืน รวม ๖ ผืน แล้วให้เบิกผ้าขาวต่อชาวพระคลังวิเศษไปปูเตียงสรงผืนหนึ่ง แล้วให้เบิกยืมหม้อเงิน ๔ คู่ หม้อทองขาว ๔ คู่ ต่อท่านข้างในใส่น้ำพระพุทธมนต์ แล้วให้รับพระชัณยาพระเจ้าลูกเธอพระเจ้าหลานเธอซึ่งจะโสกันต์ ต่อท่านข้างในเชิญไปตั้งณเตียงพระมณฑลเพลาเช้าณวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ แล้วให้ทำบัตรหยวก

กล้วยใหญ่สี่มุม ๑ เล็กสี่มุม ๑ คางหมู ๑ รวม ๓ ขัตร ส่งให้โหรเพลาข่ายณวันอาทิตย์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๑ ค่ำ แล้วให้รับมหาดเล็กต่อนายเวรมหาดเล็ก ๑๖ คน มาแต่งตัวเปนอินทร์เปนพรหมแห่เสด็จทั้ง ๖ วัน

อนึ่งให้พระคลังในซ้ายจ่ายด้ายดิบให้สังฆการีทำสายสิญจน์ให้พอพระสงฆ์ถือสวด พอวงเตียงพระมณฑล พอวงเตียงสรง แล้วให้เอาอ่างจีนไปตั้งสำหรับใส่น้ำชำระเท้าพระสงฆ์คู่หนึ่ง

อนึ่งให้ล้อมพระราชวังสานกระจาดใส่เครื่องไทยทานกันกว้างศอก ๓ นิ้ว ๕๑ ใบ ให้เข้าขอบผูกหวายปิดกระดาษจงทุกใบ แล้วให้เหลาไม้กลัดสำหรับจะได้เย็บกะทงเจิมใส่กระจาด ๑๐๐ กำ ๆ ละ ๓๐ อัน ให้เร่งเอาเข้ามาส่งณทิมดาบชาววังแต่ณวันพุฒ เดือน ๖ ขึ้น ๗ ค่ำ แล้วให้ไพร่ตักน้ำใส่อ่างจีนชำระเท้าพระสงฆ์ทั้ง ๓ วัน

อนึ่งให้พระคลังราชการจ่ายเสื่ออ่อนให้แก่สนมพลเรือนสำหรับปูเตียงแว่นฟ้า ๔ ผืน ปูเตียงสรง ๒ ผืน รวม ๖ ผืน

อนึ่งให้ขุนสิทธิชาติชีพ่อพราหมณ์ทั้งปวงเข้าไปบอกชาวพระมาลาภูษาให้ผูกพระธำมรงค์ประจำทิศสำหรับทิศให้ต้องตามทิศ แล้วให้ถวายน้ำกรดน้ำสังข์แล้วโปรยเข้าตอกนำเสด็จเมื่อฟังสวด ๓ วัน เมื่อสมโภชเวียนเทียน ๓ วัน ๆ ละ ๗ คนทั้ง ๖ วัน

อนึ่งให้กรมนาจ่ายเข้าสารซ้อมให้แก่วิเสศหุงถวายพระสงฆ์ ๕๐ รูป เข้า ๒ ถัง ๑๐ ทนาน แล้วให้นำเข้าสารไปส่งท่านข้างในจะได้ใส่กระจาด

๕๐ กระจาด ๆ ละ ๕ ทนาน เปนเข้า ๑๒ ถัง ๑๐ ทนาน เข้ากันสองราย เปนเข้าสาร ๑๕ ถัง ให้เร่งจ่ายให้แต่ณวันเสาร์เดือน ๖ ขึ้น ๑๐ ค่ำ

อนึ่งให้ขุนภักดีอาสา ขุนโยธาภักดี จัดทนายเลือกหอกไปยกสำรับของคาวหวานถวายพระสงฆ์เพลาเช้าณวันจันทร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ๕๐ รูป

อนึ่งให้หลวงมหามณเฑียรเชิญพระแสงขอชนักต้นไปตั้งณเตียงพระมณฑลเพลาเช้าณวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ

อนึ่งให้ฆ้องไชย มโหรีพิณพาทย์ แตรสังข์ กลองแขก เข้าไปเตรียมประโคมเพลาบ่าย ณวันเดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ขึ้น ๑๑ ค่ำทั้ง ๓ วัน ครั้นรุ่งขึ้นณวันจันทร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เพลาเช้า ให้เตรียมประโคมอีกเพลาหนึ่ง แลให้เตรียมประโคมเมื่อสมโภชเวียนเทียนณพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานณวันเดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เพลาบ่ายทั้ง ๓ วัน

อนึ่งให้ขุนศรีสยุมพรเบิกยืมหม้อเงินต่อชาวพระคลังมหาสมบัติ ๔ คู่ เอาหม้อทองขาว ๓ ชั้น ๓ คู่ใส่น้ำพระพุทธมนต์ แล้วให้รับเอานางเลิ้งต่อกรมพระนครบาล ๒ คู่ ใบบัวหลวงสำหรับปิดหม้อน้ำด้วยจงทุกใบ แล้วให้เอาถาดตะไลรองหม้อน้ำ เอาไปตั้งณเตียงพระมณฑลเพลาเช้าณวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ ครั้นถึงณวันจันทร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เมื่อโสกันต์นั้น ให้ยกหม้อน้ำพระพุทธมนต์ซึ่งเอามาตั้งนั้นส่งให้ชาวที่ถวายพระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอ ให้สรงเหมือนอย่างทุกครั้ง

อนึ่งให้ชาวพระคลังพิมานอากาศ เอาพรมใหญ่ไปปูบนพระมหาปราสาท เอาฉากไปตั้งบนพระมหาปราสาท เพลาเช้าณวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ แล้วให้เอาพรมใหญ่ไปปูณพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน เมื่อสมโภชเวียนเทียนณวันเดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เพลาย่ายทั้ง ๓ วัน

อนึ่งให้นายเวรมหาดเล็ก จัดมหาดเล็กทั้ง ๔ เวรส่งให้สนมพลเรือนแต่งเปนอินทร์เปนพรหม รวม ๑๖ คน แล้วให้จัดมหาดเล็กเชิญพระแสงหว่างเครื่องสูงน่าหลัง ๑๐ เชิญพัชนีคันยาวตามเสด็จ ๗ รวม ๑๗ คน ทั้ง ๖ วัน

อนึ่งให้พันเงินชาวพระราชยาน จัดพระราชยาน ๕ องค์ จัดเสลี่ยง ๓ องค์ ให้รับเลขต่อพันพุฒ พันเทพราชมาหามพระราชยานองค์ละ ๑๐ คน ๕ องค์ ๕๐ หามเสลี่ยงองค์ละ ๘ คน ๓ เสลี่ยง ๒๔ คน รวม ๖๔ คน รับเสด็จส่งเสด็จพระเจ้าลูกเธอพระเจ้าหลานเธอฟังสวด แลสมโภชเวียนเทียนวันละ ๗ องค์ทั้ง ๖ วัน

อนึ่งให้ชาวที่เตรียมเคียงพระราชยาน เคียงพระเสลี่ยงพระเจ้าลูกเธอพระเจ้าหลานเธอเสด็จเมื่อทรงฟังสวด เมื่อสมโภชเวียนเทียนวันละ ๔ คนทั้ง ๖ วัน

อนึ่งให้หลวงแก้วพระคลังสวนส่งใบตองตานีสำหรับเย็บกระทงรองกระจาดแห้ง ๒๐ มัด ๆ ละ ๑๐ ยอด สด ๓๐ มัด ๆ ละ ๑๕ ยอด มลากอลูกใหญ่สำหรับแกะรูปสัตว์ใส่ขายศรี ๑๕๐ ใบ ให้เร่งเอามาส่งณทิมดาบชาววังณวันเสาร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๐ ค่ำ

อนึ่งให้นายเวรปลัดเวรพระเจ้าลูกเธอพระเจ้าหลานเธอซึ่งโสกันต์นั้น เอาพรมพระเขนยที่ในเจ้ามาแต่งรับเสด็จ เมื่อเสด็จฟังสวดทั้ง ๓ วัน

อนึ่งให้ขุนไม้ขุนเฑาะว์ไปเตรียมแห่นำเสด็จเมื่อเสด็จฟังสวดเสด็จโสกันต์ เสด็จเวียนเทียนวันละ ๗ คนทั้ง ๖ วัน

อนึ่งให้มหาดไทยกลาโหม หมายบอกข้าทูลลออง ๆ ผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือนให้พร้อมกันรับแว่นสมโภชเวียนเทียน พระเจ้าลูกเธอพระเจ้าหลานเธอ ณพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานณวันเดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เพลาบ่าย ๒ โมงกับ ๗ บาททั้ง ๓ วัน

อนึ่งให้ราชบัณฑิตเชิญพระสารีริกธาตุ พระไชยเข้าไปตั้งณเตียงพระมณฑลเพลาเช้า ณวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ

อนึ่งให้พันพุฒ พันเทพราช เกณฑ์เลขส่งให้พันเงินชาวพระราชยาน หามพระราชยานองค์ละ ๑๐ คน ๔ องค์ ๔๐ คน หามพระเสลี่ยงองค์ละ ๘ คน ๓ เสลี่ยง ๒๔ คน รวม ๖๔ คน ให้เกณฑ์ส่งให้แต่ณวันพฤหัศบดี เดือน ๖ ขึ้น ๘ ค่ำ

อนึ่งให้พระราชมานูเกณฑ์ขี่กลองชนะ ๑๐ คู่ ๒๐ คน แตรงอน ๓ คู่ แตรฝรั่ง ๒ คู่ รวม ๕ คู่ ๑๐ คน สังข์ ๑ คน รวม ๓๑ คนแห่ทั้ง ๖ วัน

อนึ่งเกณฑ์ข้าทูลลออง ๆ เคียงพระราชยานเคียงพระเสลี่ยงองค์ละ ๔ คน ๗ องค์ ๒๘ คน ให้มาเคียงแห่ทั้ง ๖ วัน

อนึ่งให้ตัว ๔ ชาววังกำกับเครื่องสูงแห่น่า ๒ คน

อนึ่งให้ท่านพนักงานข้างในแต่งเครื่องขบพระหัตถ์เครื่องทองใหญ่

ให้มีพุ่มเข้าตอกดอกไม้ธูปเทียนสำหรับเครื่องให้พร้อม ส่งให้สนมพลเรือนเชิญไปตั้งณวันเดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เพลาข่ายวันละสำรับ ๓ วัน ๓ สำรับ เพลาเช้าสำรับ ๑ รวม ๔ สำรับ แล้วให้แต่งเครื่องกระยาสนานให้ครบส่งให้สนมพลเรือน แต่ณวันศุกร์ เดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ เพลาข่ายให้ทันเข้าพระมณฑล แล้วให้เชิญพระชัณยาพระเจ้าลูกเธอพระเจ้าหลานเธอซึ่งจะโสกันต์ ส่งให้สนมพลเรือนเชิญไปตั้งด้วย แล้วให้จ่ายเทียนให้สนมพลเรือนสำหรับตามกลางคืน หนักเล่มละ ๖ สลึง คืนละ ๒๐ เล่ม ๓ คืนเปนเทียน ๖๐ เล่มอย่าให้ขาดได้

อนึ่งให้วิเสศกลางของคาวของหวานแต่งสำรับถวายพระสงฆ์เพลาเช้าณวันจันทร์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ของคาว ๕๐ สำรับ ๆ ละสลึงเฟื้อง ของหวาน ๕๐ สำรับ ๆ ละสลึง แล้วให้เบิกเข้าสารซ้อมต่อกรมนามาหุงถวายพระสงฆ์ ๒ ถัง ๑๐ ทนาน

อนึ่งให้วิเสศนอกแต่งบายศรีแก้ว บายศรีทอง บายศรีเงินรวม ๓ สำรับให้มีเข้าขันเชิงพานรองน้ำวัก แว่นเวียนเทียน เทียนติดแว่น เทียนยอดบายศรี แป้งหอมน้ำมันหอม มะพร้าวแก้ว เครื่องบายศรีเช็ดปากทองของเคียงให้พร้อม แล้วให้ยกเข้าไปตั้งณพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานณวัน เดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ขึ้น ๑๔ ค่ำ เพลาข่ายให้ทันฤกษ์ ๒ โมงกับ ๗ บาททั้ง ๓ วัน แล้วให้แต่งบายศรีตอง ๓ ชั้นใส่ขนมเล็กน้อยกล้วยอ้อยหมากพลูธูปเทียนเข้าตอกดอกไม้ แล้วให้เย็บกะทงเปล่าน้อย ๆ สำหรับบัตร ๓๐ ใบ ให้มีเครื่องกระยาบวดสำหรับ

จะได้บูชาเทวดา ให้เอาเข้าไปส่งให้แก่โหรแต่เพลาย่ายณวันอาทิตย์ เดือน ๖ ขึ้น ๑๑ ค่ำ

อนึ่งให้วิเสศหมากพลูแต่งเภสัชอังคาตถวายพระสงฆ์ณวันเดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เพลาย่ายวันละ ๕๐ ซอง เพลาเช้า ๕๐ ซอง แล้วให้แต่งน้ำชาถวายพระสงฆ์ทั้ง ๔ เพลา

แลให้เจ้าพนักงานทั้งนี้เตรียมการให้พร้อมเหมือนอย่างโสกันต์ทุกครั้งตามรับสั่ง.

ฉบับที่ ๓

ด้วยเจ้าพระยาศรีธรรมาธิราช รับสั่งใส่เกล้า ฯ สั่งว่า ซึ่งสั่งไปแต่ก่อนจะตั้งมงคลการโสกันต์พระเจ้าลูกเธอพระเจ้าหลานเธอ ๗ พระองค์ จะได้ตั้งสวดณวันเดือน ๖ ขึ้น ๙ ค่ำ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ขึ้น ๑๑ ค่ำ รุ่งขึ้นณวันจันทร์เดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำจะได้โสกันต์นั้น หลวงโลกทีปมีชื่อปฤกษาสมเด็จพระพนรัตน์คำนวณพระฤกษ์ทูลเกล้า ฯ ถวาย จะได้ตั้งมงคลการโสกันต์พระเจ้าลูกเธอพระเจ้าหลานเธอเหลื่อมออกไป จะได้ตั้งสวดณวันเดือน ๖ แรม ๔ ค่ำ แรม ๕ ค่ำ แรม ๖ ค่ำเพลาย่าย รุ่งขึ้นณวันพฤหัศบดีเดือน ๖ แรม ๗ ค่ำเพลาเช้าโมง ๑ กับ ๓ บาท แปรพระภักตร์ไปทิศอิสาณ เปนกำหนดพระเกษฉินทฤกษ์จรดพระกรรบิด พระกรรไกร ครั้นรุ่งขึ้นณวันเดือน ๖ แรม ๗ ค่ำ แรม ๘ ค่ำ แรม ๙ ค่ำ เพลาย่าย ๒ โมงกับ ๗ บาท พระฤกษ์จะได้สมโภชเวียนเทียน ๓ วันนั้น ให้มหาดไทยกลาโหมหมายบอกเจ้าพนักงานทั้งปวงเหมือนอย่างสั่งมาแต่ก่อนให้ทั่วจงทุกพนักงานตามรับสั่ง กลาโหมเวรนายวิสูตรมณเฑียร มหาดไทยเวรนายแก่วน

เกณฑ์หลวง หามพระราชยานองค์ละ ๑๐ คน ๕ องค์ ๕๐ คน หามพระเสลี่ยงองค์ละ ๘ คน ๓ เสลี่ยง ๒๔ คน พันเงินคุม ๑ เชิญเครื่องสูงเครื่อง ๕ ชั้น บังพระสูรย์ บังแทรก รวม ๒ สำรับ ๔๔ คน พันทองคุม ๑ เคียงพระราชยาน ๔ องค์ เคียงพระเสลี่ยง ๓ องค์ ๆ ละ ๔ คน ๗ องค์ ๒๘ คน เชิญพระแสงหว่างเครื่องสูงน่า ๖ หลัง ๔ รวม ๑๐ คน เปนอินทร์ ๘ เปนพรหม ๘ รวม ๑๖ คน กำกับเครื่องสูง ๒ คน กลองชนะจ่า ๒ กลอง ๙ คู่ ๑๘ คน รวม ๒๐ คน แตรงอน ๓ คู่ แตรฝรั่ง ๒ คู่ รวม ๕ คู่ ๑๐ คน สังข์ ๑ รวมทั้งสิ้น ๑๙๗ คน.

ฉบับที่ ๔

ด้วยเจ้าพระยาศรีธารมาธิราช รับสั่งใส่เกล้า ฯ สั่งว่า หลวงโลกทีปโหรมีชื่อคำนวณพระฤกษ์ทูลเกล้า ฯ ถวายว่า พระฤกษ์จะได้ตั้งมงคลการโสกันต์พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าลมุด ๑ พระองค์เจ้าคุยฎี ๑ พระองค์เจ้าหญิง ๑ พระองค์เจ้าสมา ๑ พระองค์เจ้าสังข์ ๑ พระองค์เจ้างิ้ว ๑ รวม ๖ พระองค์ ณพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทพร้อมในพระราชพิธีสัมพัจฉรฉินท์ แลพระเจ้าหลานเธอซึ่งจะโสกันต์นั้น จะเสด็จออกทรงฟังสวดพระพุทธมนต์ ณวันเดือน ๔ แรม ๑๑ ค่ำ แรม ๑๒ ค่ำ แรม ๑๓ ค่ำ เพลาบ่าย ๓ โมงทั้ง ๓ วัน ครั้นถึงณวันเสาร์ เดือน ๔ แรม ๑๔ ค่ำ ปีกุญเบญจศก เพลาย่ำฆ้องรุ่งแล้วโมง ๑ กับ ๓ บาท พระเจ้าหลานเธอจะได้แปรพระภักตร์ไปทิศหรดี เปนกำหนดพระเกษฉินทฤกษ์จรดพระกรรบิด พระกรรไกร พระสงฆ์ในพระราชพิธี ๖๕ รูปจะได้รับพระราชทานฉันแล้วจะได้ถวายไทยทาน ครั้นเพลาบ่ายโมง ๑ กับ ๔ บาท พระฤกษ์จะได้ตั้งบายศรีแก้ว บายศรีทอง บายศรีเงิน สมโภชเวียนเทียนพระเจ้าหลานเธอ เพลาบ่ายณวันเสาร์ เดือน ๔ แรม ๑๔ ค่ำ เพลาหนึ่งนั้น

ให้สนมตำรวจนอกปลูกร้านสรงขึ้นที่มุขพระมหาปราสาทด้านตวันตกริมข้างใต้ ให้มั่นคง แล้วให้เอาเตียงขึ้นไปตั้งสำหรับพระเจ้าหลานเธอโสกันต์แล้วจะได้สรง แลเตียงนั้นให้มีเสาขื่อโครงเพดานผ้าขาวมีระบายรอบทั้ง ๔ ด้าน ให้ปลูกเหมือนอย่างทุกครั้ง ให้ปลูกให้แล้วแต่ณวันเดือน ๔ แรม ๙ ค่ำ

อนึ่งให้ชาวพระมาลาภูษา พระแสงต้น แต่งเครื่องพระกระยาสนาน แล้วให้เชิญพระธำมรงค์ พระกรรบิด พระกรรไกร แลลวดทองลวดเงิน พายทองพายเงิน แลเขนยรองพระกร ฉลองพระองค์ แลพระภูษา แล้วให้จับมงคลย่นถวายพระเจ้าหลานเธอเมื่อเสด็จออกทรงฟังสวดพระพุทธมนต์ทั้ง ๖ พระองค์ แล้วให้จัดพานรองเครื่องกระยาสนาน ๑ พานรองมะกรูดส้มป่อย ๑ พานรองใบมะตูมหญ้าแพรก ๑ แลพระธำมรงค์สำหรับทิศ

อนึ่งให้สนมพลเรือนเบิกยืมหม้อเงินต่อท่านข้างในใส่น้ำพระพุทธมนต์ไปตั้ง ๘ คู่ แลให้ทำบัตรหยวกกล้วย ๕ มุม ใหญ่ ๑ น้อย ๑ ศางหมู ๑ รวม ๓ บัตรส่งให้โหรแต่ณวันเดือน ๔ แรม ๑๓ ค่ำ เพลาบ่ายให้เบิกเสื่ออ่อนต่อพระคลังราชการปูเตียงที่สรงด้วย แล้วให้รับพระชัณยาพระเจ้าหลานเธอ ซึ่งจะได้โสกันต์ต่อท่านข้างใน เชิญไปตั้งณเตียงพระมณฑลให้ทันตั้งน้ำวงด้ายณวันพุฒ เดือน ๔ แรม ๑๑ ค่ำ

อนึ่งให้ขุนสิทธิชาติชีพ่อพราหมณ์ทั้งปวงเข้าไปบอกชาวพระมาลาภูษาให้ผูกพระธำมรงค์ประจำทิศให้ต้องตามทิศ แลให้รดน้ำกรดน้ำสังข์ แลให้เตรียมโปรยเข้าตอกวันละ ๖ คน เมื่อเสด็จออกทรงฟังสวด

อนึ่งให้ขับไม้บัณเฑาะว์มาเตรียมรับเสด็จ เมื่อออกทรงฟังสวดวันละ ๖ คนทั้ง ๓ วัน

อนึ่งให้โหรมีชื่อรับบัตรต่อสนมพลเรือน แล้วให้เตรียมรับเสด็จส่งเสด็จเมื่อทรงฟังสวดวันละ ๖ คน

อนึ่งให้ล้อมพระราชวังสานกระจาดกันกว้างศอกหนึ่ง ๖๕ ใบ ให้เข้าขอบผูกหวายยึดกระดาษจงทุกใบ อย่าให้เอากระจาดปาฏิโมกข์มาส่งเปนอันขาดทีเดียว ให้เร่งสานกระจาดอื่นมาส่งณทิมดาบชาววังแต่ณวันเดือน ๔ แรม ๑๒ ค่ำ

อนึ่งให้กรมนาจ่ายเข้าสารสำหรับใส่กระจาด ๆ ละ ๕ ทนาน กระจาด ๖๕ ใบ เปนเข้าสาร ๑๖ ถัง

อนึ่งให้วิเสศนอกแต่งบายศรีแก้ว บายศรีทอง บายศรีเงิน รวม ๓ สำรับ ให้มีเข้าขันเชิงพานรองน้ำวัก แว่นเวียนเทียน ๆ ติดแว่น เทียนยอดบายศรี แป้งหอมน้ำมันหอมเครื่องบายศรี มะพร้าวแก้วเช็ดปากทองของเคียงให้พร้อม ให้ยกไปตั้งแต่ณวันศุกร์ เดือน ๔ แรม ๑๔ ค่ำ เพลาบ่ายโมง ๑ กับ ๔ บาท แล้วให้แต่งบายศรีตอง ๓ ชั้น ให้มีขนมเล็กขนมน้อยกล้วยอ้อยหมากพลู เข้าตอกดอกไม้ธูปเทียน แล้วให้เย็บกะทงน้อย ๆ สำหรับบัตร ๓๐ ใบ ให้มีเครื่องกระยาบวดสำหรับจะได้บูชาเทวดา ให้เอาไปส่งให้โหรแต่ณวันเดือน ๔ แรม ๑๓ ค่ำ เพลาบ่ายอย่าให้ขาดได้

อนึ่งให้พระคลังราชการ จ่ายเสื่ออ่อนให้สนมพลเรือนสำหรับปูที่สรงให้พอ แลให้เจ้าพนักงานเตรียมการให้พร้อมจงทุกพนักงานตามรับสั่ง.

ฉบับที่ ๕

ด้วยเจ้าพระยารัตนาพิพิธ ผู้ว่าที่สมุหนายก รับสั่งใส่เกล้า ฯ สั่งว่า หลวงโลกทีปแลโหรมีชื่อคำนวณพระฤกษ์ทูลเกล้า ฯ ถวายว่า พระฤกษ์จะได้ตั้งมงคลการโสกันต์พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้านรากร ๑ พระองค์เจ้าดวงจักร ๑ พระเจ้าหลานเธอ ในกรมพระราชวังบวร ฯ เจ้าสุทธ ๑ เจ้าบัว ๑ เจ้าปุก ๑ เจ้าดุษฎี ๑ พระเจ้าหลานเธอ ในกรมหลวงอิศรสุนทร เจ้าผะอบ ๑ พระเจ้าหลานเธอ ในกรมหลวงนรินทรรณเรศ เจ้าสมพงศ์ ๑ พระเจ้าหลานเธอ ในกรมขุนพิทักษมนตรี เจ้ายิ้ม ๑ เจ้าพลับ ๑ รวม ๑๐ พระองค์ ณพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระสงฆ์ ๕๐ รูปจะได้จำเริญพระพุทธมนต์ ณเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ ขึ้น ๕ ค่ำ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีชวดฉศก (พ.ศ. ๒๓๔๗) เวลาบ่าย ๒ โมง ๖ บาท แล้วจะได้เชิญพระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอ ซึ่งจะโสกันต์เสด็จออกฟังสวดทั้ง ๓ วัน ครั้นรุ่งขึ้นณวันพฤหัศบดี เดือน ๑๑ ขึ้น ๗ ค่ำ เพลารุ่งแล้วโมงกับบาท ๑ แปรพระภักตร์ไปทิศอิสาณ เปนกำหนดพระเกษฉินทฤกษ์ จรดพระกรรบิด พระกรรไกร แล้วพระสงฆ์จึงรับพระราชทานฉัน ถวายเครื่องไทยทาน แล้วพระฤกษ์จะได้สมโภชเวียนเทียนพระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอซึ่งโสกันต์ณพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ณเดือน ๑๑ ขึ้น ๗ ค่ำ ขึ้น ๘ ค่ำ ขึ้น ๙ ค่ำ เพลาบ่าย ๒ โมง ๓ บาท ทั้ง ๓ วันนั้น

ให้ ๔ ตำรวจเอาเตียงแว่นฟ้าสำหรับพระราชพิธีตรุษเข้าไปตั้งเตียงหนึ่ง ให้มีเสาขื่อโครงเพดานมีระบาย กับเตียงรองพระพุทธรูปด้วย

เตียงหนึ่ง แล้วให้ปลูกศาลเทวดาด้านตวันออกศาลหนึ่งลดเปน ๒ ชั้น มีดาชแลงปักธงด้วย ให้ปลูกศาลเทวดาแล้วเอาเตียงเข้าไปตั้ง ให้แล้วแต่ณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ เพลาเช้า

อนึ่งให้สนมตำรวจนอก ปลูกเกยลดเปน ๒ ชั้นรับเสด็จที่พระแกลท้ายพระมหาปราสาทด้านตวันออกเกยหนึ่ง แล้วให้ปลูกร้านสรงที่มุขพระมหาปราสาทด้านตวันตกข้างใต้ ให้มั่นคงดี แล้วให้เอาเตียงสำหรับสรงไปตั้ง ให้ มีเสาขื่อโครงเพดานดาดผ้าขาว มีรยายทั้งสี่ด้านเตียงหนึ่ง ให้ทำมาสำหรับพระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอ จะเสด็จขึ้นทางพระแกล ๒ แกล แล้วให้เอาม่านขาวผูกเตียงที่สรง ๓ ผืน ให้เร่งทำให้แล้วแต่ณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ เพลาเช้า

อนึ่งให้ชาวพระมาลาภูษาแต่งเครื่องพระกระยาสนาน แลให้เชิญพระธำมรงค์ แลเครื่องพิไชยสงคราม พระกรรบิด พระกรรไกรลวดทอง ลวดเงิน พายทอง พายเงิน พานรองเครื่องสรงสนาน พานรองมะกรูดส้มป่อย พานรองใบมะตูมหญ้าแพรก แลพระธำมรงค์สำหรับทิศ กับพระมงคลย่น แลตกแต่งการให้พร้อม ให้เอาเข้าไปตั้งณเตียงพระมณฑล แต่ณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ เพลาเช้า แลให้ถวายพระมงคลย่นพระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอทั้ง ๑๐ พระองค์ แล้วให้เชิญพระกลดไปกั้นเมื่อเสด็จออกพึ่งสวด เมื่อเสด็จออกเวียนเทียนวันละ ๑๐ พระองค์ทั้ง ๖ วัน

อนึ่งให้หลวงสำเร็จพระขรรค์ หลวงสรรพอาวุธ เชิญพระแสงหอกองค์ ๑ พระแสงง้าวองค์ ๑ พระแสงดาบไทยองค์ ๑ พระแสง

ดายยี่ปุ่นองค์ ๑ รวม ๔ องค์ แลให้เชิญโล่ห์พื้นสักหลาดหักทองขวาง คู่ ๑ ทวน ๒ คัน เข้าไปตั้งณเตียงพระมณฑลแต่เพลาเช้าณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ

อนึ่งให้พระอัคเนศร หลวงศรลำแดง เชิญพระแสงขึ้นคายศิลา ไปตั้งณเตียงพระมณฑล แต่เพลาเช้าณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ ๒ องค์

อนึ่งให้แสงสารพายุทธ เชิญพระแสงขอ ๑ เชิญชนักต้น ๑ ไปตั้งณเตียงพระมณฑล เพลาเช้าณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ

อนึ่งให้พันทองชาวเครื่องพระอภิรมย์ เชิญพระเสมาธิปัตติ ๑ พระฉัตรไชย ๑ พระเกาวพ่าย ๑ รวม ๓ องค์ เข้าไปตั้งณเตียงพระมณฑล แต่เพลาเช้าณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ

อนึ่งให้สังฆการี เชิญธงไชย กระบี่ครุธ ไปตั้งณเตียงพระมณฑล คู่หนึ่ง แล้วให้นิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะ ๕๐ รูป จำเริญพระพุทธมนต์เพลาบ่ายทั้ง ๓ วัน แล้วให้รับเภสัชอังคาดต่อวิเสศหมากพลูถวายพระสงฆ์ แล้วให้เบิกด้ายดิบต่อพระคลังในซ้ายทำสายสิญจน์วงเตียงพระมณฑล วงเตียงที่สรง สำหรับพระสงฆ์ถือสวดด้วย

อนึ่งให้ชาวพระคลังศุภรัต เอาอาศนะไปแต่งที่ถวายพระสงฆ์ให้พอ ๕๐ รูป แล้วให้เอาผ้าสบงเตรียมทูลเกล้า ฯ ถวายขบพระหัตถ์ ๕๐ ผืน

อนึ่งให้โหรมีชื่อเตรียมรับเสด็จส่งเสด็จพระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอซึ่งจะโสกันต์วันละ ๑๐ พระองค์ แล้วให้รับบัตรแลเครื่องบัตรบูชาเทวดาตามธรรมเนียม

อนึ่งให้ชาวพระคลังมหาสมบัติ เอากะโถน ขันน้ำ ไปตั้งถวายพระสงฆ์ให้พอ ๕๐ รูป

อนึ่งให้ชาวพระคลังวิเสศ จ่ายผ้าขาวนางเหยียวให้แก่โหรสำหรับปูศาล สำหรับรองศาล ๒ ท่อน ๆ หนึ่งยาว ๘ ศอก ท่อนหนึ่งยาว ๓ ศอก ให้จ่ายให้แต่ณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ

อนึ่งให้กรมพระนครบาล เอานางเลิ้งที่ใหญ่ให้สนิทดีส่งไปให้แก่ขุนศรีสยุมพรชาวน้ำสรง สำหรับจะใส่น้ำพระพุทธมนต์ ๒ คู่ ใบบัวหลวงสำหรับปิดปากหม้อน้ำ ๑๐ ใบ สังเวียนฟางรองหม้อน้ำ ๔ ขด สังเวียนฟางเช็ดเท้าพระสงฆ์ ๒ อัน ให้เร่งเอาเข้ามาส่งแต่ณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ เพลาเช้า

อนึ่งให้สนมพลเรือนรับเครื่องจบพระหัตถ์ เครื่องทองใหญ่ ต่อท่านพนักงานข้างในเชิญไปตั้งณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ ขึ้น ๕ ค่ำ ขึ้น ๖ ค่ำ เพลาบ่ายวันละสำรับ ขึ้น ๗ ค่ำ เพลาเช้าสำรับ ๑ รวม ๔ วัน ๔ สำรับ ให้มีพุ่มเข้าตอกดอกไม้สำหรับเครื่องให้พร้อม แล้วให้เบิกเสื่ออ่อนต่อพระคลังราชการปูเตียงแว่นฟ้า ๔ ผืน ปูเตียงสงฆ์ ๒ ผืน รวม ๖ ผืน แล้วให้เบิกผ้าขาวต่อชาวพระคลังวิเสศไปปูเตียงสรงผืนหนึ่ง แล้วให้เบิกยืมหม้อเงิน ๔ คู่ หม้อทองขาว ๔ คู่ รวม ๘ คู่ ต่อท่านข้างในใส่น้ำพระพุทธมนต์ แล้วรับพระชัณยาพระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอ ซึ่งจะได้โสกันต์ต่อท่านข้างใน เชิญไปตั้งณเตียงพระมณฑลเพลาเช้าณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ แล้วให้ทำบัตรหยวกกล้วยใหญ่สี่มุม ๑ เล็ก

สี่มุม ๑ คางหมู ๑ รวม ๓ บัตร ส่งให้โหรเพลาข่ายณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๖ ค่ำ

อนึ่งให้พระคลังในซ้าย จ่ายด้ายดิบให้สังฆการีทำสายสิญจน์ ให้พอพระสงฆ์ถือสวด วงเตียงพระมณฑล วงเตียงสรง แล้วให้เอาอ่างจีนไปตั้งสำหรับใส่น้ำชำระเท้าพระสงฆ์คู่ ๑

อนึ่งให้ล้อมวังสานกระจาดสำหรับใส่เครื่องไทยทาน กันกว้างศอก ๓ นิ้ว ๕๑ ใบ ให้เข้าขอบปิดกระดาษจงทุกใบ แล้วให้เหลาไม้กลัดสำหรับจะได้เย็บกระทงเจิมใส่กระจาด ๑๐๐ กำ ๆ ละ ๓๐ อัน ให้เร่งเอาเข้ามาส่งณทิมดาบชาววังณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๕ ค่ำ แล้วเกณฑ์ไพร่ตักน้ำใส่อ่างจีนชำระเท้าพระสงฆ์ทั้ง ๓ วัน

อนึ่งให้พระคลังราชการ จ่ายเสื่ออ่อนให้แก่สนมพลเรือนสำหรับปูเตียงแว่นฟ้า ๔ ผืน ปูเตียงสรง ๔ ผืน รวม ๘ ผืน

อนึ่งให้ขุนสิทธิชาติชีพ่อพราหมณ์ทั้งปวงเข้าไปบอกชาวพระมาลาภูษา ให้ผูกพระธำมรงค์ประจำทิศสำหรับทิศให้ต้องตามทิศ แล้วให้ถวายน้ำกรด น้ำสังข์ แล้วให้โปรยเข้าตอกนำเสด็จเมื่อฟังสวด ๓ วัน เมื่อสมโภชเวียนเทียน ๓ วัน ๆ ละ ๑๐ คน ทั้ง ๖ วัน

อนึ่งให้กรมนาจ่ายเข้าสารซ้อมให้แก่วิเสศหุงถวายพระสงฆ์ ๕๐ รูป เข้า ๒ ถัง ๑๐ ทนาน แล้วให้เอาเข้าสารไปส่งท่านข้างในจะได้ใส่กระจาด ๕๐ กระจาด ๆ ละ ๕ ทนาน เปนเข้า ๑๒ ถัง ๑๐ ทนาน เข้ากัน ๒ ราย เปนเข้าสาร ๑๕ ถัง ให้เร่งจ่ายให้แต่ณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๖ ค่ำ

อนึ่งให้ขุนภักดีอาสา ขุนโยธาภักดี จัดทนายเลือกหอกไปยกสำรับของคาวหวานถวายพระสงฆ์เพลาเช้าณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๗ ค่ำ ๕๐ รูป

อนึ่งให้ฆ้องไชย มโหรีปี่พาทย์ แตรสังข์ กลองแขก เข้าไปเตรียมประโคมเพลาบ่ายณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ ขึ้น ๕ ค่ำ ขึ้น ๖ ค่ำ ทั้ง ๓ วัน ครั้นรุ่งขึ้นณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๗ ค่ำ เพลาเช้าให้เตรียมประโคมอีกเพลาหนึ่ง แลให้เตรียมประโคมเมื่อสมโภชเวียนเทียนณะพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๗ ค่ำ ขึ้น ๘ ค่ำ ขึ้น ๙ ค่ำ เพลาบ่ายทั้ง ๓ วัน

อนึ่งให้ขุนศรีสยุมพร เบิกยืมหม้อเงินต่อชาวพระคลังมหาสมบัติ ๔ คู่ เอาหม้อทองขาว ๓ ชั้น ๓ คู่ ใส่น้ำพระพุทธมนต์ แล้วให้รับเอานางเล้งต่อกรมพระนครบาล ๒ คู่ ใบบัวหลวงสำหรับยึดปากหม้อน้ำจงทุกใบ แล้วให้เอาถาดตะไลรองหม้อน้ำเอาไปตั้งณเตียงพระมณฑลเพลาเช้าณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ ครั้นถึงณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๗ ค่ำ เมื่อโสกันต์นั้น ให้ยกน้ำพระพุทธมนต์ซึ่งเอามาตั้งส่งให้ชาวที่ถวายพระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอให้สรงเหมือนอย่างทุกครั้ง

อนึ่งให้ชาวพระคลังพิมานอากาศเอาพรมใหญ่ไปปู เอาฉากไปตั้งบนพระมหาปราสาทเพลาเช้าณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๕ ค่ำ แล้วให้เอาพรมใหญ่ไปปูณพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน เมื่อสมโภชเวียนเทียนณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๗ ค่ำ ขึ้น ๘ ค่ำ ขึ้น ๙ ค่ำ เพลาบ่ายทั้ง ๓ วัน

อนึ่งให้ชาวพระราชยาน จัดเสลี่ยงงารับเสด็จเจ้าซึ่งจะโสกันต์ ๑๐ องค์ ให้มาเตรียมรับเสด็จส่งเสด็จแต่ณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๕ ค่ำไป จนณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๙ ค่ำ เพลาบ่าย

อนึ่งให้ชาวที่เตรียมเคียงพระเสลี่ยงพระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอ เมื่อทรงฟังสวด เมื่อสมโภชเวียนเทียนวันละ ๑๐ คนทั้ง ๖ วัน

อนึ่งให้นายเวร ปลัดเวร พระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอซึ่งจะโสกันต์นั้น เอาพรม เอาเขนยที่ในเจ้ามาแต่งที่รับเสด็จในฉากเมื่อทรงฟังสวดพระพุทธมนต์ทั้ง ๓ วัน

อนึ่งให้พระแก้วพระคลังสวน ส่งใบตองตานีสำหรับเย็บกระทงรองกระจาด แห้ง ๒๐ มัด ๆ ละ ๑๐ ยอด สด ๓๐ มัด ๆ ละ ๑๕ ยอด มลากอลูกใหญ่สำหรับแกะรูปสัตว์ใส่บายศรี ๑๕๐ ใบ ให้เร่งเอามาส่งณทิมดาบชาววังณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๕ ค่ำ

อนึ่งให้ขับไม้บัณเฑาะว์ไปเตรียมนำเสด็จเมื่อเสด็จฟังสวด เสด็จโสกันต์ เสด็จเวียนเทียน วันละ ๑๐ คนทั้ง ๖ วัน

อนึ่งให้มหาดไทย กลาโหม หมายบอกข้าทูลลออง ๆ ผู้ใหญ่ผู้น้อยให้พร้อมกันรับแว่นสมโภชเวียนเทียนพระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอ ณพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๗ ค่ำ ขึ้น ๘ ค่ำ ขึ้น ๙ ค่ำ เพลาบ่าย ๒ โมงกับ ๓ บาททั้ง ๓ วัน

อนึ่งให้ราชบัณฑิต เชิญพระสารีริกธาตุ พระฉัตรไชยเข้าไปตั้งณเตียงพระมณฑล เพลาเช้าณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๕ ค่ำ

อนึ่งให้ท่านพนักงานข้างในแต่งเครื่องขบพระหัตถ์เครื่องทองใหญ่ให้มีพุ่มเข้าตอกดอกไม้ธูปเทียนสำหรับเครื่องให้พร้อม ส่งให้สนมพลเรือน เชิญไปตั้งณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ ขึ้น ๕ ค่ำ ขึ้น ๖ ค่ำ เพลาบ่ายวันละสำรับ ๓ วัน ๓ สำรับ รุ่งขึ้นณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๗ ค่ำ เพลาเช้าอีกสำรับหนึ่ง แล้วให้แต่งเครื่องกระยาสนานให้ครบ ส่งให้สนมพลเรือนแต่ณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำเพลาบ่าย ให้ทันเข้าพระมณฑล แล้วให้เชิญพระชัณยาพระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอซึ่งจะโสกันต์ ส่งให้สนมพลเรือนเชิญไปตั้งด้วย แล้วให้จ่ายเทียนให้สนมพลเรือนสำหรับตามกลางคืนหนักเล่มละ ๖ สลึง คืนละ ๒๐ เล่ม ๓ คืนเปนเทียน ๖๐ เล่มอย่าให้ขาดได้

อนึ่งให้วิเสศกลางของคาวของหวาน แต่งสำรับถวายพระสงฆ์เพลาเช้าณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๗ ค่ำ ของคาว ๕๐ สำรับ ๆ ละสลึงเฟื้อง ของหวาน ๕๐ สำรับ ๆ ละสลึง ให้มีขนมจีนน้ำยาด้วย แล้วให้เบิกเข้าสารซ้อมต่อกรมนามาหุงถวายพระสงฆ์ ๒ ถัง ๑๐ ทนาน

อนึ่งให้วิเสศนอกแต่งบายศรีแก้ว บายศรีทอง บายศรีเงิน รวม ๓ สำรับ ให้มีเข้าขันเชิงพานรองน้ำวักแว่นเวียนเทียน ๆ ติดแว่นเทียนยอดบายศรี แป้งหอมน้ำมันหอม มะพร้าวแก้ว เครื่องบายศรีเช็ดปากทองของเคียงให้พร้อม แล้วให้ยกเข้าไปตั้งณพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๗ ค่ำ ขึ้น ๘ ค่ำ ขึ้น ๙ ค่ำ เพลาบ่ายให้ทัน

ฤกษ์ ๒ โมงกับ ๓ บาททั้ง ๓ วัน แล้วให้แต่งบายศรีตอง ๓ ชั้น ให้มีขนมเล็กน้อย กล้วยอ้อยหมากพลู ธูปเทียนเข้าตอกดอกไม้ แล้วให้เย็บกระทงเปล่าน้อย ๆ สำหรับบัตร ๓๐ ใบ ให้มีเครื่องกระยาบวดสำหรับจะไดบูชาเทวดา ให้เอาเข้าไปส่งให้แก่โหรแต่เพลาบ่ายณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๖ ค่ำ แต่บายศรีตองนั้นให้ส่งณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๗ ค่ำ แลเข้าขันเชิงพานรองน้ำวักแว่นเวียนเทียน ๆ ติดแว่นให้มาตั้งณเตียงพระมณฑลด้วย

อนึ่งให้วิเสศหมากพลู แต่งเภสัชองคาตถวายพระสงฆ์ณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ ขึ้น ๕ ค่ำ ขึ้น ๖ ค่ำ เพลาบ่ายวันละ ๕๐ ซอง ขึ้น ๗ ค่ำ เพลาเช้า ๕๐ ซอง แล้วให้แต่งน้ำชุบาลถวายพระสงฆ์ ณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ ขึ้น ๕ ค่ำ ขึ้น ๖ ค่ำ เพลาบ่ายทั้ง ๓ วัน ครั้นรุ่งขึ้นณเดือน ๑๑ ขึ้น ๗ ค่ำ เพลาเช้า ให้แต่งน้ำชาถวายพระสงฆ์อีกเพลาหนึ่งให้พร้อม เหมือนอย่างโสกันต์ทุกครั้งตามรับสั่ง.

ฉบับที่ ๖

ณวันเดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีชวดฉศก (พ. ศ. ๒๓๔๗) เพลาบ่าย โมง ๑ ฉิมทนายเรือนมาบอกว่า ท้าววรจันทร์สั่งว่าซึ่งพระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอโสกันต์จะทรงพระเสลี่ยงนั้นให้งดไว้ คงทรงเสลี่ยง แต่พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้านราการ พระองค์เจ้าดวงจักร ๒ พระองค์ ทรงทั้งเสด็จฟังสวดพระพุทธมนต์ ทรงทั้งเสด็จสมโภชเวียนเทียน รวม ๖ วัน เมื่อฉิมบอกนั้นต่อหน้า ๆ พณ ๆ มหาดไทย ต่อหน้า ๆ พณ ๆ กรมวัง ต่อหน้าพระยาบำเรอภักดิ์ ต่อหน้าพระยาธิเบศร์โกษา นั่งอยู่ด้วย.

ฉบับที่ ๗

๑ ด้วยเจ้าพระยาศรีธรรมาธิราช รับสั่งใส่เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า หลวงโลกทีปโหรมีชื่อคำนวณพระฤกษ์ทูลเกล้า ฯ ถวาย ว่าพระฤกษ์จะได้ตั้งพระราชพิธีมงคลการโสกันต์ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากุณฑลทิพยวดีบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท จะได้ตั้งพระราชพิธีสงฆ์พิธีพราหมณ์พร้อมกัน พระสงฆ์ ๕๐ รูป จะได้เจริญพระพุทธมนตร์ณวันเดือน ๔ ขึ้น ๑๕ ค่ำแลแรมค่ำ ๑-๒ ค่ำยามะโรงสัมฤทธิศกเพลาบ่าย ๒ โมง ๖ บาท จะได้เชิญเสด็จสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้า ฯ ซึ่งจะโสกันต์ แห่เสด็จฟังพระสงฆ์สวดพระพุทธมนตร์ ๓ วัน ครั้นรุ่งขึ้นณวันศุกร์ เดือน ๔ แรม ๓ ค่ำเพลาเช้า ๑ โมง ๓ บาทพระฤกษ์จะได้จรดพระกรรบิดกรรไกร แปรพระภักตร์ไปทิศอาคเณย์เปนกำหนดพระเกษฉินทฤกษ์ จรดพระกรรบิดกรรไกรแล้วจะได้เชิญเสด็จและนิมนต์พระสงฆ์ไปรดน้ำพระพุทธมนตร์ สรงน้ำบนพระแท่นเชิงเขาไกรลาศน้ำออกจากปากราชสีห์ แล้วพระสงฆ์กลับขึ้นไปรับพระราชทานฉัน

ครั้นณวันเดือน ๔ แรม ๓ ค่ำ ๔ ค่ำ ๕ ค่ำ เพลาบ่าย ๒ โมง ๙ บาท พระฤกษ์จะได้แห่สมโภชเวียนพระเทียนณพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ๓ วันเปนคำรบ ๖ วัน

ให้ชาวพระราชยานเชิญพระราชยานเข้าไปทางถนนท้องฉนวนประตูสวน ไปประทับรับเสด็จณเกยพระที่นั่งในพระราชวัง ให้แบ่งกระบวนแห่เข้าไปกับพระราชยาน ตั้งกระบวนในพระราชวังรับเสด็จ

กระบวนน่า

คู่แห่ เด็กศีศะจุก ๘๐ ถือต้นเชือกปลายเชือก ๔ รวม ๘๔

แตรฝรั่ง ๔ แตรงอน ๔ สังข์ ๑ รวม ๙

เครื่องสูง ๒๖ บังพระสูริย์ ๑ รวม ๒๗

เชิญพระแสงหว่างเครื่อง ๔ เชิญพระกลด ๑ ขับไม้บัณเฑาะว์ ๒ รวม ๗

พราหมณ์โปรยเข้าตอก ๑ พราหมณ์ถือดอกไม้ ๑ รวม ๒

เคียงพระราชยาน ๑๒

อินทรพรหม ๑๖

หามพระราชยาน ๑๐

รวม (กระบวนน่า) ๑๖๗ คน

กระบวนหลัง

เครื่องสูง ๘

เชิญพระแสง (หว่างเครื่อง) ๒

รวม (กระบวนหลัง) ๑๐ คน

รวมทั้งสิ้น ๑๗๗ คน

ครั้นเสด็จลงพระราชยาน ให้เป่าสังข์ คู่แห่นั่งประนมมือ สิ้นเสียงสังข์เป่าแตร สิ้นเสียงแตรสารวัดตีกรับ คู่แห่กราบถวายบังคมพร้อมกัน สารวัดรัวกรับให้ลุกขึ้นเดิน ถ้าจะเดินเร็วให้สารวัดรัวกรับให้เดินเร็วไป ครั้นออกไปถึงประตูราชสำราญให้เป่าสังข์แตรขึ้น คู่แห่ซึ่งตั้งกระบวนไว้รับเสด็จอยู่นอกประตู

คู่แห่ผู้ใหญ่ ๘๐

แตรงอน ๒๖ แตรฝรั่ง ๑๖ รวม ๔๒

กลองชนะ ๔๐

รวมทั้งสิ้น ๑๖๒ คน กราบถวายบังคมแล้วลุกขึ้นบรรจบกับต้นเชือกต่อกับเครื่องสูงเปนกระบวนเดียวกัน แห่ตามทางปั้กราชวัตรฉัตรเบญจรงค์รายทางไป ถึงมุมโรงแสงข้างใต้ให้เป่าสังข์แตรครั้งหนึ่ง ครั้นไปถึงมุมพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดารามข้างใต้ให้เป่าสังข์แตรครั้งหนึ่ง ครั้นไปถึงป้อมเผด็จดัษกรให้เป่าสังข์แตรครั้งหนึ่ง ถึงประตูกลางพระระเบียงข้างเหนือให้เป่าสังข์แตรครั้งหนึ่ง ถึงประตูวิเศษไชยศรีเป่าสังข์แตรครั้งหนึ่ง ครั้นเข้าประตูพิมานไชยศรีเป่าสังข์แตรครั้งหนึ่ง เลี้ยวตามถนนไปน่าทิมดาบตำรวจใน ถึงมุมโรงนาฬิกาข้างตวันตกให้เป่าสังข์แตรครั้งหนึ่ง คู่แห่ยกมือประนมพร้อมกันทุกครั้ง ครั้นถึงกำแพงแก้วพระมหาปราสาทให้คู่แห่ผู้ใหญ่ตรงขึ้นไปตามประตูกำแพงแก้วพระมหาปราสาท แต่แตรงอนแตรฝรั่งกลองชนะซึ่งมิได้เข้าไปในพระราชวังนั้น ให้หยุดอยู่ในราชวัตรเหนือประตูกำแพงแก้วพระมหาปราสาทด้านตวันออก คู่แห่เด็กนั้นให้เลี้ยวตามถนนริมกำแพงแก้วลงไปข้างใต้ ถึงเกยแล้วเลี้ยวออกไปหว่างกระถางต้นไม้ตรงไปเข้าเขาไกรลาศ ปลายเชือกคู่แห่ข้างใต้หมายเอาฉัตรมุมข้างใต้ ปลายเชือกคู่แห่ข้างเหนือหมายเอาฉัตรกระไดนาคข้างเหนือ หยุดอยู่ทั้ง ๒ แถวให้แยกแถวออกไว้ให้กว้างแล้วให้นั่งลงผินหน้ากลับเข้ามาข้างเกยทั้ง ๒ แถว

และเครื่องสูง แตรฝรั่งแตรงอนสังข์ เชิญพระแสง กระบวนน่าซึ่งเข้าไปในพระราชวังนั้น ให้ตามคู่แห่เด็กเข้าไปกลางหว่างแถว คู่แห่เด็กนั้นให้นั่งตามกระบวน ผินหน้ากลับเข้าไปข้างเกยให้พร้อมกัน

ครั้นพระราชยานประทับเสด็จขึ้นเกย พระราชยานคู่เคียง อินทรพรหม เชิญพระกลด ยังพระสูริย์ ขับไม้ พราหมณ์เลี้ยวตามคู่แห่เด็กไปหว่างคู่แห่ ให้หยุดอยู่ในคู่แห่ตามกระบวน แล้วจึงเป่าสังข์แตรขึ้น แตรงอนแตรฝรั่งซึ่งอยู่ริมกำแพงแก้วก็เป่าขึ้นพร้อมกันตามแตรงอนแตรฝรั่งนั้น สารวัตติกรับ คู่แห่กราบถวายบังคมพร้อมกัน ชาวนาฬิกาเอาเสื่อผ้าลาดพระบาทปูรับเสด็จแต่เกยไปจนถึงอัฒจันท์ท้ายพระมหาปราสาท และเครื่องสูง เชิญพระแสงหลังนั้นตรงขึ้นไปตามประตูกำแพงแก้วพระมหาปราสาทตามคู่แห่ผู้ใหญ่ นางแต่งตัวสระตรงไปตามถนนเข้าประตูพรหมภักตร์ฝ่ายขวาเข้าในพระราชวัง แล้วจึงให้ยกเอาคู่แห่เด็กกลับมาตามทางเข้าไปตั้งกระบวนอยู่มุมกระถางต้นไม้ตรงประตูชลาพระมหาปราสาท แล้วคู่แห่ผู้ใหญ่จึงมาตั้งกระบวนต่อเด็กออกไป เครื่องสูง แตรฝรั่ง แตรงอน สังข์ เชิญพระแสง ขับไม้ พราหมณ์ กระบวนน่านั้นให้เข้าตามกระบวน ผินหน้ากลับเข้าไปข้างเกยให้พร้อมกัน ถ้าพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์จบแล้ว ชาวพระราชยานเชิญพระเสลี่ยงน้อยรับเสด็จมาแต่อัฒจันท์พระมหาปราสาท เชิญพระราชยานใหญ่เข้าประทับรับเสด็จณเกย

ครั้นเสด็จลงพระราชยานแล้ว เป่าสังข์เป่าแตร สารวัตติกรับ คู่แห่กราบถวายบังคมพร้อมกัน ครั้นสารวัตรัวกรับให้ลุกขึ้นเดินไปตามทางซึ่งแห่มานั้น ครั้นถึงประตูราชสำราญให้คู่แห่ผู้ใหญ่ตรงไป ให้

หยุดตั้งกระบวนอยู่ณท้ายโรงหล่อจวนกลาง ให้แยกออกเปน ๒ แถว กลับหน้าเข้ามา และแตรฝรั่งแตรงอนซึ่งอยู่ในกระบวนนอกนั้นให้ตรงไปตามคู่แห่ผู้ใหญ่ หยุดอยู่ในคู่แห่ตามกระบวน ผินหน้ากลับเข้ามาเหมือนกันกับคู่แห่ ครั้นพระราชยานถึงประตูราชสำราญแล้ว เป่าสังข์ เป่าแตรงอนแตรฝรั่ง สารวัดตีกรับ คู่แห่ผู้ใหญ่กราบถวายบังคมพร้อมกัน คู่แห่เด็กกับเครื่องสูง เชิญพระแสง แตรงอน แตรฝรั่ง สังข์ อินทรพรหมคู่เคียงแห่เสด็จเข้าไปในพระราชวัง แลเครื่องสูง เชิญพระแสงหลังตามเสด็จเข้าไปด้วยตามกระบวนซึ่งแห่ออกมานั้น ครั้นส่งเสด็จแล้วเชิญพระราชยานกลับออกมาตามท้องฉนวน กระบวนแห่น่าแห่หลังก็กลับออกไปพร้อมกัน.

ให้เจ้าพระยาศรีธรรมาธิราช เข้าไปจัดแจงในพระราชวัง พระยายมราช อยู่จัดแจงที่ประตูราชสำราญข้างนอก เจ้าพระยามหาเสนาอยู่จัดแจงที่ประตูวิเศษไชยศรีข้างใน เจ้าพระยาธรรมา อยู่จัดแจงที่เกยพระมหาปราสาท

แต่เจ้าพระยาศรีธรรมาธิราช ๑ เจ้าพระยามหาเสนา ๑ พระยายมราช ๑ ให้ตามกระบวนไปด้วย [๑]

---

๑ ข้าราชการผู้ใหญ่ซึ่งปรากฏนามในหมายรับสั่งนี้ คือ
เจ้าพระยาศรีธรรมาธิราช บุญรอด ต้นสกุล บุญรัตพันธุ์
เจ้าพระยามหาเสนา ปิ่น ต่อมาเปนเจ้าพระยาอภัยราชา บิดาเจ้าพระยาบดินทรเดชา สิงห์เสนี
เจ้าพระยาธรรมา ฯ สด
พระยายมราช บุญมา ต่อมาเปนเจ้าพระยามหาเสนา เปนพี่เจ้าพระยามหาเสนา บุนนาค

ครั้นถึงณวันศุกร เดือน ๔ แรม ๓ ค่ำ เพลาเช้า ตามกระบวนมาถึงที่แล้วให้ไปอยู่เขาไกรลาศ เจ้าพระยาศรีธรรมาธิราชอยู่จัดแจงมุมตวันออกข้างใต้ เจ้าพระยามหาเสนาอยู่จัดแจงมุมตวันออกข้างเหนือ เจ้าพระยาธรรมาอยู่จัดแจงมุมตวันตกข้างใต้ พระยายมราชอยู่จัดแจงมุมตวันตกข้างเหนือ ครั้นโสกันต์แล้วถวายผ้าสบง เสด็จกลับเข้าไปทางประตูท้ายพระ เสด็จเลียวไปทรงตักบาตรที่ชลาท้ายพระมหาปราสาท สนมพลเรือนผูกม่านสกัดกั้นแต่กำแพงแก้วมาถึงพระมหาปราสาทตรงเข้าในพระราชวัง ทรงตักบาตรที่ชลาริมพระราชมณเฑียร จึงเชิญพระราชยานกับคู่เคียง เครื่องสูง แตรสังข์ ขับไม้ เชิญพระแสง อินทรพรหม ไปตั้งกระบวนสงบไว้เตรียมรับเสด็จอยู่ณเกยเขาไกรลาศข้างตวันออก แตรงอน แตรฝรั่ง กลองชนะ นั้นให้ไปอยู่น่าพระราชวังนั่งกลาบาตแต่โรงนาฬิกาไปจนถึงมุมทิมดาบชั้นใน แต่คู่แห่นั้นให้ไปตั้งกระบวนอยู่ ผู้ใหญ่อยู่นอกประตูพิมานไชยศรี เด็กอยู่ในประตูพิมานไชยศรี

ครั้นทรงบาตรแล้วเสด็จกลับออกมาทางเสด็จเข้าไปนั้น ชาวพระราชยานเชิญพระเสลี่ยงน้อยเข้าประทับรับเสด็จณประตูท้ายพระ ครั้นเสด็จขึ้นทรงพระเสลี่ยงแล้ว ขับไม้ พราหมณ์นำเสด็จ เจ้าพระยาศรีธรรมาธิราช ๑ เจ้าพระยาธรรมา ๑ คู่ ๑ พระยาบำเรอภักดิ ๑ พระยารักษมณเฑียร ๑ คู่ ๑ รวม ๒ คู่ เคียงพระเสลี่ยงไปสรงน้ำ ณแท่นเชิง

เขาไกรลาศ สมเด็จพระเจ้าหลานเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนอิศรานุรักษ์เป็นพระอิศวร เสด็จขึ้นไปทรงเครื่องอยู่บนเขาไกรลาศชั้นแท่นบุษยก ชาววังเอาม่านลายทองแผ่ลวดพื้นสักหลาดผูกยังรอบทั้ง ๔ ด้าน แล้วเอาม่านพื้นทองคาดพุ่มเข้าบิณฑ์บนบุษยกไขทั้ง ๔ ด้าน ชาววังคอยชักไขข้างละคน แล้วเอาเสื่ออ่อน พรม พระยี่ภู่ผืนใหญ่ พระเขนยลาย กระบวนแต่งที่บุษยก พื้นชั้นแท่นบุษยกชาววังปูเสื่อ ตั้งเตียง สนมพลเรือนปูพรม คู่เคียงไปคอยเคียงเข้ากระบวนซึ่งตั้งสงบไว้นั้น แต่ขับไม้พราหมณ์ อยู่ในที่สรง สรงแล้วชีพ่อพราหมณ์ถวายน้ำกรด น้ำสังข์ แล้วเสด็จเข้าในพลับพลาเปลื้องเครื่อง ทรงผลัดพระภูษาเสื้อผ้าถอดแล้ว ทรงผลัดพระภูษาเสด็จขึ้นบนยอดเขาเฝ้าพระอิศวร ๆ เสด็จลงไปรับถึงกลางบันไดนาค ขึ้นไปถึงชั้นพระแท่นพระอิศวรเสด็จขึ้นไปเข้าในบุษยก ชาววังชักม่านไขปิด สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ๆ เสด็จเลี้ยวไปทรงเครื่องที่มุมตวันตกข้างเหนือ ชาวพระภูษามาลาประดับพระองค์เสร็จแล้ว จึงเสด็จขึ้นไปเฝ้าพระอิศวร ชาววังชักม่านไขเปิดทั้ง ๔ ด้าน พระอิศวรจำเริญพรประทานแล้ว สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ๆ เสด็จกลับลงไปข้างตวันออก ขับไม้ พราหมณ์ ไปเข้ากระบวน

ครั้นเสด็จถึงเกยทรงพระราชยานแล้ว จึงเป่าสังข์ คู่แห่ประนมมือขึ้นพร้อมกัน สงบเสียงสังข์เป่าแตร แตรสงบเสียงแล้วสารวัดตีกรับให้กราบถวายบังคมพร้อมกัน ๓ หน ครั้นสารวัดรัวกรับให้ลุกขึ้นเดินพร้อมกัน แตรงอน แตรฝรั่ง กลองชนะ ซึ่งอยู่น่าพระราชวังก็ให้เป่า

ขึ้นรับแตรสังข์ในกระบวนนั้น แต่กลองชนะนั้นให้ประโคมไปกว่าจะเวียนแล้ว ครั้นเวียนเขาไกรลาศซ้ายไปขวา ๓ รอบแล้ว คู่แห่ตรงไปออกประตูพิมานไชยศรี เสด็จกลับเข้าในพระราชวังไปเข้าประตูราชสำราญตามทางแห่มานั้น.

ให้ผู้เข้ากระบวนแห่แลผู้ได้จัดแจงทำตามหมายรับสั่งมานี้ ถ้ามิแจ้งให้ไปถามกรมวัง

ให้มหาดไทย กลาโหม พระสัสดี หมายบอกให้ทั่วอย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง.

ฉบับที่ ๘

หมายรับสั่งพระราชพิธีโสกันต์ในรัชกาลที่ ๓

๏ ด้วยเจ้าพระยาธรรมา รับสั่งใส่เกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า หลวงโลกทีป ขุนโชติพรหมา ขุนเทพากรณ์ โหรมีชื่อคำนวณพระฤกษ์ทูลเกล้า ฯ ถวาย ว่าพระฤกษ์จะได้ตั้งพระราชพิธีมงคลการโสกันต์พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าโสมนัศ บนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท จะได้ตั้งพระราชพิธีสงฆ์ พราหมณ์ พร้อมกัน พระสงฆ์ ๓๐ รูป[๑] จะได้เจริญพระพุทธมนต์ ณวันเดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๖ ขึ้นค่ำ ๑ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีมเมียอัฐศก (พ. ศ. ๒๓๗๙) เพลาบ่ายโมง ๑ จะได้เชิญเสด็จพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าโสมนัศ ซึ่งจะโสกันต์แห่เสด็จมาทรงฟังสวดพระพุทธมนต์ ๓ วัน ครั้นรุ่งขึ้นณวันจันทร์เดือน ๖ ขึ้น ๓ ค่ำ เพลาเช้า โมง บาท พระฤกษ์จะได้จรดพระกรรบิดพระกรรไกร แปรพระภักตร์ไปสู่มงคลทิศ ตามกำหนดพระเกยฉินทฤกษ์ราชประเพณีโสกันต์ แล้วจะได้เชิญเสด็จไปสรงน้ำพระพุทธมนต์ ครั้นเพลาบ่าย ๒ โมง จะได้แห่เสด็จมาสมโภชเวียนเทียนณพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทนั้น

ให้กรมสัสดีซ้ายขวาเร่งเกณฑ์ฉัตร ราชวัตร ร้านน้ำ ล้อมที่สรง ฉัตรทอง ๔ ฉัตรเงิน ๒ ฉัตรนาก ๒ รวม ๘ ราชวัตร ไม้จริงทรง

---

๑ ในหมายเกณฑ์ไม่ปรากฏมีจำนวนพระสงฆ์ เทียบเคียงเอาตามที่เคยมีมา.

เครื่อง ๑๒ ล้อมพระมหาปราสาทห่าง ๔ วา ๒ ศอก ทรงเครื่องฉัตรเบญจรงค์ ๗ ชั้น ๒๐ ราชวัตรไม้ไผ่ ๘๐ รายทางระยะห่างกัน ๑๕ วา ฉัตรเบญจรงค์ ๘ ชั้น ๖๐ ราชวัตรไม้ไผ่ ๒๔๐ ร้านน้ำ ๓๐ ให้เร่งเกณฑ์ฉัตร ราชวัตร ร้านน้ำไปตั้งแต่ณวันเดือน ๕ แรม ๑๑ ค่ำ ห้ามมิให้เอาฉัตร ราชวัตร ร้านน้ำ ในการพระศพกรมหมื่นอับศรสุดาเทพไปตั้งเปนอันขาดทีเดียว

อนึ่งให้แปดตำรวจทำที่สรงน้ำบนลานพระมหาปราสาท พลยพลาเปลื้องเครื่องด้วย ใหญ่เล็กแลสูงต่ำจะทำเปนประการใดนั้น ให้ไปเรียนถามพระยาศรีพิพัฒน์ พระยาราชสงคราม แล้วให้ปลูกโรงพระราชพิธีพราหมณ์ที่น่าพระมหาปราสาท ไม้ประธานขื่อกว้าง ๕ ศอกคืบ พรึงยาว ๘ ศอกคืบ เดียวสูง ๖ ศอก พื้นสูง ๒ ศอก มีพาไลรอบลดพื้นเปน ๒ ชั้น มีพนักแผงบังรอบทั้ง ๒ ชั้น ฝนน่าโรงไปทิศบูรพ์ ฝนหลังโรงไปทิศประจิม มีประตูขึ้นน่าโรงแห่งหนึ่ง หลังโรงแห่งหนึ่ง มีไม้พาดปกโขลนปกทวาร ทำรั้วไก่ ราชวัตร ผูกต้นกล้วยต้นอ้อยรอบโรงพระราชพิธี

อนึ่งให้มหาดไทย กลาโหม เกณฑ์นั่งกาลบาต ทำรั้วไก่ยาว ๕ ศอก สูงศอก ๑ มีเชิงสองข้างกรอบไม้จริงตาแชลงไม้ไผ่ทาดินแดงตามระยะทางที่จะแห่เสด็จมาเหมือนอย่างทุกครั้ง แลให้พันจันท์เกณฑ์ปี่พาทย์มาคอยตีเมื่อแห่ตามระยะฉัตร

ให้พันพุฒ พันเทพราช เกณฑ์คนทำทางแห่กว้าง ๕ วา ให้เอาตลุมพุกทุบดินให้ราบเสมออย่าให้เปนเสี้ยนหนามหลักตออยู่ได้ แล้วให้

เอาทรายมาเกลี่ยแต่ขาง ๆ ให้เอาน้ำประอย่าให้เปนฝุ่นได้ ทำให้ตลอดทางแห่นั้น แล้วให้เกณฑ์ข้าทูลลออง ๆ ผู้ใหญ่ผู้น้อย ทหารพลเรือนเลือกจัดบุตรหลานที่รูปร่างงามดีศีศะจุกอายุ ๙ ปี ๑๐ ปี ๑๑ ปี ๑๒ ปี ๑๓ ปี แลคู่แห่ต่างภาษา คู่แห่ผู้ใหญ่เครื่องสูง กลองชนะ แตร สังข์ เกณฑ์บุตรข้าราชการศีศะจุกแห่ทรงพิ่งสวด แห่โสกันต์ นุ่งสมปักท้องขาวชายกรวยเสื้อกรุยขาวใส่เกี้ยวมงคลย่นขาว แห่กลับจากโสกันต์ แห่สมโภชเวียนพระเทียน นุ่งสมปักลายมีสนับเพลาเสื้อกรุยแดง ๔๐ บุตรทหารฝรั่งแม่นปืนแห่ทรงพิ่งสวด แห่โสกันต์ ใส่เสื้อขาวกางเกงขาวแห่กลับจากโสกันต์ แห่สมโภชเวียนพระเทียน ใส่เสื้อสีกางเกงสีถือปืนทำด้วยไม้ ๒๐ จีนบุตรเจ้าภาษีกรมท่าซ้ายแห่ทรงพิ่งสวด แห่โสกันต์ แต่งตัวอย่างนายตะเภาใส่หมวกมีภู่ แห่กลับจากโสกันต์ แห่สมโภช แต่งตัวอย่างงิ้ว ๒๐ บุตรแขกเทศ กรมท่าขวาแห่ทรงพิ่งสวด แห่โสกันต์ ใส่เสื้อจีบเอวขาว กางเกงขาวคาดเจียรบาด ใส่เสื้อจีบเอวผ้าโพกขาว แห่กลับจากโสกันต์ แห่สมโภช ใส่เสื้อจีบเอวสี กางเกงสีคาดเจียรบาด ๒๐ บุตรอาสาจามแห่ทรงพิ่งสวด แห่โสกันต์ นุ่งจีบผ้ายกคาดปืนเหน่ง ใส่เสื้ออย่างมลายู พันผ้าตะบิด เหน็บกฤช ๒๐ หลวงทิพรักษา หลวง............หลวง.............หลวง.............[๑] ต้นเชือกปลายเชือกเด็กทรงพิ่งสวด โสกันต์ ใส่สนับเพลาสมปักทองขาวชายกรวย เสื้อกรุยลำพอกขาว กลับจากโสกันต์ สมโภชสนับเพลา สมปักลาย เสื้อกรุย

---

๑ ที่ชื่อว่าง ๓ คนตรงนี้ มีชื่อปรากฎต่อไปข้างหลัง คือจมื่นอินทประพาศ ๑ จมื่นศรีราชบุตร ๑ จมื่นเทพสุรินทร์ ๑

แดง ลำพอกแดง ๔ มหาดเล็ก คู่แห่ ๗๒๐ สารวัด ๑๒ พระแสง หว่างเครื่อง ๖ แห่ทรงพั่งสวด แห่โสกันต์ สนับเพลาสมปักทองขาวชายกรวย เสื้อกรุยลำพอกขาว กลับจากโสกันต์ สมโภชสนับเพลาสมปักลาย เสื้อกรุยลำพอกแดง ๑๓๘ อินทร์ ๘ เครื่องเขียวพรหม ๘ เครื่องแดง นุ่งสมปักลาย แห่ทรงพั่งสวด แห่โสกันต์ แห่สมโภชเหมือนกัน ๑๖ บรรดาคู่แห่มหาดเล็ก ให้หัวหมื่น นายเวร จ่า หุ้มแพร จัดเลือกสรรมหาดเล็กที่รูปร่างงามดี สูงต่ำให้เท่ากัน แล้วให้จัดทาย จัดเชลยไปหัดโมงครุ่ม หัดกุลาตีไม้ไว้ให้พร้อม พระนรินทรเสนี พระศรีสหเทพ หลวง.........หลวง...........[๒] ต้นเชือกปลายเชือก ผู้ใหญ่ทรงพั่งสวด โสกันต์ สนับเพลา สมปักทองขาวชายกรวย เสื้อกรุยลำพอกขาว กลับจากโสกันต์ สมโภช สนับเพลา สมปักลาย เสื้อกรุยลำพอกแดง ๔ (ตรงนี้ต้นฉบับขาดเสียตอน ๑)

แล้วเสร็จ เสด็จไปสรงน้ำบนที่สรงบนชาลาพระมหาปราสาทด้านตวันออกเฉียงเหนือ สรงเสร็จเสด็จกลับขึ้นพลับพลาเปลื้องเครื่อง เปลื้องฉลองพระองค์ เปลื้องพระภูษา แล้วทรงเครื่องแต่งพระองค์ทรงพระมหามงกุฎอย่างพระราชกุมาร เสด็จขึ้นเกยทรงพระราชยานแห่กลับเข้าในพระราชวังทางประตูราชสำราญเหมือนอย่างแห่พั่งสวดทุกวัน

---

๒ ต้นเชือกปลายเชือกปรากฏชื่อต่อไปข้างน่า คือจ่ามหาดเล็กฝ่ายพระราชวังบวร ฯ ๔ คน.

ครั้นรุ่งขึ้นณวันเดือน ๖ ขึ้น ๔ ค่ำ ๕ ค่ำ ๖ ค่ำ เพลาบ่าย ๒ โมง ๓ บาท พระฤกษ์จะได้ตั้งกระบวนแห่มาสมโภชเวียนพระเทียนบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท (นั้น) เครื่องเล่นสมโภช ๓ วัน เปนคำรบแห่ ๖ วัน ๗ เพลา แลกระ(บวนแห่เพลาเสด็จ) สมโภชนั้นเข้าทางประตูอนงคลีลา ออกทางประตูราชสำราญทั้ง ๓ วัน (กระบวนน่า) ไปตั้งกระบวนอยู่นอกประตูราชสำราญตรงพระที่นั่งสุทธาสวรรย์ คู่แห่อยู่ข้างนอก นำริ้วพระนรินทรเสนี ๑ พระศรีสหเทพ ๑ รวม ๒ มหาดเล็กจ่าสรวิชิต ๑ จ่าจิตรนุกูล ๑ จ่านิตย์ ๑ จ่าเนตร ๑ รวม ๔ สารวัด ๑๒ ต้นเชือกปลายเชือก ๘ คู่แห่ ๑๑๒ กลองชนะ ๔๐ จ่าปี่ ๑ จ่ากลอง ๑ สารวัด พิฉลูเสนี ๑ พันเทพศักดิ์ ๑ แตรงอน ๒ แถว ๒๐ แตรฝรั่ง ๒ แถว ๑๖ สารวัด (เสน่ห์) ราชา ๑ ปรีดาราช ๑ ขอเฝ้า ๖๐ รวมทั้งสิ้น ๒๘๐ คน คอยรับประตูสุนทรทวาร คู่แห่ที่จะแห่ไปรับเสด็จทางประตูอนงคลีลา ถึงพระตำหนักตั้งกระบวนแห่ในพระราชวัง คู่แห่รับเสด็จในจีน ๒๐ ฝรั่ง ๒๐ แขกมลายู ๒๐ แขกเทศ ๒๐ สารวัดเด็กปลัดวังวังน่า ๑ บุตรข้าราชการคือจุก ๘๐ ต้นเชือกปลายเชือกหลวงทิพรักษา ๑ หมื่นอินทประพาศ ๑ หมื่นศรีราชบุตร ๑ หมื่นเทพสุรินทร์ ๑ มหาดเล็กเชิญพระแสงหว่างเครื่อง ๖ ภูษามาลาอยู่งานพระกลด ๑ แตรงอน ๔ แตรฝรั่ง ๔ สังข์ ๒ สารวัด ๒ ขับไม้บัณเฑาะว์ ๒ พราหมณ์ถือสังข์ ๒ พราหมณ์โปรยเข้าตอกดอกไม้ ๒ โหรโปรยเข้าเปลือกเข้าสาร ๒ ขุนนาง (คู่) เคียงพระราชยาน ๑๖

อินทร์พรหม ๑๖ หามพระราชยานนาย ๑ ไพร่ ๑๒ เครื่องสูงน่า ๗ ชั้น ๒ ห้าชั้น ๑๐ บังแทรก ๑๐ กรมวังคุมเครื่อง ๒ หลัง ๗ ชั้น ๒ ห้าชั้น ๔ บังพระสูรย์ ๓ พัดโบก ๑ รวมทั้งสิ้นเด็ก ๑๖๐ ผู้ใหญ่ ๑๐๐ ข้าหลวง ๘๐ เปน ๓๔๐ คน คู่แห่กระบวนนี้เข้าไปรับเสด็จทางประตูอนงคลีลาถึงพระตำหนักพระราชยานประทับเกย[๑] เสด็จขึ้นพระราชยานแล้วเป่าสังข์ คู่แห่นั่งประนมมือ สิ้นเสียง (สังข์เป่า) แตร สิ้นเสียงแตรสาววัดติกรับสามทีคู่แห่กราบถวายบังคมพร้อมกัน ๓ หน แล้วสาววัดรัวกรับให้คู่แห่เดินพร้อมกัน เครื่องสูงหลังเดินแล้ว ข้าหลวง โขลน เข้าท้ายกระบวนเดินเปน ๔ แถว ถ้าจะเดินกระบวนให้ฟังเสียงกรับ ถ้าเสียงกรับช้าก็ให้เดินช้า ถ้าเสียงกรับเร็วก็ให้เดินเร็วไป ครั้นพระราชยานถึงคลัง เป่าสังข์ครั้งหนึ่ง กะทั่งแตรครั้งหนึ่ง ถึงพระที่นั่งข้างริมศาลเป่าสังข์ครั้งหนึ่ง กะทั่งแตรครั้งหนึ่ง ถึงประตูราชสำราญแล้วให้เป่าสังข์ขึ้น กะทั่งแตรขึ้น กระบวนแห่ซึ่งตั้งไว้นอกประตูนั้นให้ผินหน้ากลับมารับเสด็จคอยกราบถวายบังคมพร้อมกันลุกขึ้นบรรจบกับกระบวนแห่ที่ออกมาจากพระราชวังนั้น (เปนแถวเปนแนว) กัน พระราชยานมาถึงมุมโรงแสง ให้เป่าสังข์กะทั่งแตรครั้งหนึ่ง พระราชยานกะทั่งถึงป้อม

---

๑ พระตำหนักนี้อยู่ตรงหลังพระมหาปราสาท เดิมสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีเสด็จอยู่ ครั้นสวรรคตแล้วเปนตำหนักกรมหมื่นอับศรสุดาเทพ สมเด็จพระนางโสมนัศ เสด็จอยู่ตำหนักนี้มาแต่ทรงพระเยาว์ ครั้นกรมหมื่นอับศรสิ้นพระชนม์ เปนตำหนักสมเด็จพระนางโสมนัศมาแต่รัชกาลที่ ๓ เสด็จอยู่จนสิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ ถึงรัชกาลที่ ๕ สร้างใหม่เปนตำหนักสมเด็จกรมพระยาสุดารัตนราชประยูร.

เผด็จศัยกร เป่าสังข์กะทั่งแตรครั้งหนึ่ง ถึงประตูด้านเหนือวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เป่าสังข์กะทั่งแตรครั้งหนึ่ง พระราชยานถึงประตูวิเศษไชยศรีเลี้ยวโรงขึ้นใหญ่ ให้เป่าสังข์กะทั่งแตรครั้งหนึ่ง เดินกระบวนแห่ตรงเข้ามาตามถนน ถึงประตูวิมานไชยศรี ให้เป่าสังข์กะทั่งแตรอีกครั้งหนึ่ง เลี้ยวมาตามถนนน่าทิมดาบถึงมุมโรงนาฬิกา ให้เป่าสังข์กะทั่งแตรครั้งหนึ่ง แลเมื่อเป่าสังข์กะทั่งแตรนั้น ให้ยกมือประนมขึ้นให้พร้อมกันทุกทุกครั้ง ครั้นถึงกำแพงแก้วพระมหาปราสาทแล้ว คู่แห่ผู้ใหญ่ตรงขึ้นไปประตูหูช้างด้านตวันออก ถึงประตูหูช้างด้านตวันตก ต้นเชือกพ้นประตูหูช้างด้านตวันออกแล้ว ให้หยุดแยกเปนสองแถวให้กว้าง นั่งคุกเข่าผินหน้าเข้ามาข้างเกยให้พร้อมกัน อินทร์ พรหม เครื่องสูง คู่แห่หลัง ซึ่งมิได้เข้าในวังนั้นตามคู่แห่ผู้ใหญ่น่า ตรงไปถึงประตูหูช้างตวันตกตั้งเปน ๔ แถว ถ้าแลเสียงเป่าสังข์กะทั่งแตรให้ยกมือขึ้นพร้อมกัน คู่แห่เด็กนั้นให้เดินเลยตั้งกระ (บวนตรงท้อง) สนามน่าโรงพระยาช้าง[๑] ต้นเชือกอยู่เสมอโรงพระยาช้างยืนแยกเปนสองแถวให้ทางกว้าง กลองชนะ แตรสังข์เข้าไปยืนอยู่ในหว่างกระบวนเด็กเปน ๔ แถวคอยตีส่งเสด็จ แต่เครื่องสูงกระบวนน่า ขับไม้ โหรพราหมณ์นั้นตรงไปยืนอยู่ตามถนนตรงประตูพรหมขวา แต่พระราชยานนั้นเข้าประทับเกยส่งเสด็จแล้ว เลี้ยวออกมาหว่างศาลาน่าพระมหาปราสาท แต่คู่เคียงนั้นหมอบรับเสด็จอยู่ตรงน่าเกย เสด็จลงจาก

---

๑ คือสนามน่าพระที่นั่งจักรีบัดนี้ โรงพระยาช้าง ๔ โรงอยู่ตรงสร้างพระที่นั่งจักรี

เกยแล้ว ข้าหลวง โขลน เดินกระบวนตรงเข้าพระราชวังทางประตูพรหมขวา ขอ (เฝ้าใน) กระบวนนั้นเลี้ยวมาตามเชิงกำแพงแก้วหยุดอยู่ระหว่าง (โรงทอง) แล้วผินหน้าเข้ามาข้างเกย ครั้นสิ้นกระบวนแล้วเป่าสังข์เป่าแตรขึ้น สิ้นเสียงแตร กลองชนะตีส่งเสด็จ สิ้นเสียงกลองสารวัดตีกรับสามที คู่แห่กราบถวายบังคมพร้อมกัน ๓ หน เจ้าจอมข้างในรับพระเจ้าหลานเธอต่อพระหัตถ์ลงมาทรงยืนในถาดเงินปากจำหลัก ข้างในถวายน้ำล้างพระบาทด้วยพระเต้าเงินถมยาดำ แล้วเสด็จตามผ้าลาดขึ้นบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงนั่งฟังสวดอยู่ในฉาก

เมื่อ (พระ) สงฆ์สวดพระพุทธมนต์ ยกคู่แห่ผู้ใหญ่ไปตั้งกระบวนอยู่ที่ประตูพิมานไชยศรี แตรสังข์ กลองชนะนั้นไปตามคู่แห่ผู้ใหญ่เข้ากระบวนตามที่ อยู่แต่เครื่องสูง คู่แห่กระบวนหลังไปตั้งอยู่น่าโรงพระยาช้าง คู่แห่เด็กยกไปตั้งต่อคู่แห่ผู้ใหญ่เข้ามาเปนกระบวนเดียวกันผินหน้ามาข้างเกย ครั้นพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์จบแล้วเสด็จกลับขึ้นเกย ทรงพระราชยานแล้วเป่าสังข์ เป่าแตรขึ้น สิ้นเสียงแตรสารวัดตีกรับ ๓ ที คู่แห่กราบถวายบังคมพร้อมกัน ๓ หน สารวัดรัวกรับคู่แห่ลุกขึ้นเดินพระราชยานถึงประตูหูช้างชาลามหาปราสาท อินทร์พรหมเครื่องสูงหลังเข้าตามที่ นางข้าหลวง นางโขลนเดินพ้นประตูหูช้าง พวกขอเฝ้าเข้าท้ายกระบวนแห่ แห่ตามทางถึงที่ให้เป่าสังข์ เป่าแตรเหมือนอย่างเมื่อแห่มานั้น ครั้นถึงประตูราชสำราญให้คู่แห่ผู้ใหญ่ แตรกลองชนะสารวัด ซึ่งมิได้เข้าในพระราชวังนั้นตรงออกไปทางประตูศักดิไชยสิทธิ์ ต้นเชือกหยุดอยู่เสมอพระที่นั่งสุทธาสวรรย์ปราสาทผินหน้า

กลับเข้ามา ครั้นพระราชยานถึงประตูราชสำราญแล้ว เป่าสังข์เป่าแตรขึ้น สิ้นเสียงแตร กระบวนซึ่งตั้งอยู่นั้นกรายถวายบังคมพร้อมกัน แต่คู่แห่เด็กกับกระบวนซึ่งเข้าในพระราชวังนั้น เข้าไปส่งเสด็จในพระราชวัง ครั้นแห่ไปถึงที่เคยเป่าสังข์ เป่าแตร ก็ให้เป่าสังข์ เป่าแตรตามระยะกระบวนแห่ทั้ง ๓ วัน ถึงพระตำหนักเสด็จขึ้นจากราชยานเป่าสังข์ เป่าแตร สิ้นเสียงแตร สารวัดติกรับ ๓ ที คู่แห่กรายถวายบังคมพร้อมกัน สามหน เจ้าจอมข้างในรับพระหัตถ์เชิญเสด็จไปเปลื้องเครื่อง

กระบวนเพลาเช้าเชิญพระราชยานกับคู่เคียง อินทร์พรหม เครื่องสูง เข้าไปรับเสด็จทางประตูอนงคลีลา ในพระราชวังเหมือนอย่างแห่ทรงพึ่งสวดทุกวัน แต่แห่เสด็จออกมาทางประตูพรหมขวา คู่แห่ผู้ใหญ่ตั้งกระบวนตามที่เหมือนคอยรับเสด็จแห่กลับทุกวัน ขอเฝ้านั้นตั้งกระบวนอยู่ข้างโรงทองให้พร้อมกัน คู่แห่ที่แห่เสด็จพระเจ้าหลานเธอออกมาโสกันต์เพลาเช้านั้น คู่แห่เด็กนั้นเดินตรงไปตามถนนถึงประตูหูช้างเลี้ยวมาตามถนนน่าโรงทอง ต้นเชือกหยุดเพียงข้างเกย เมื่อพระราชยานประทับเกย[๑] คู่แห่ที่อยู่นอกให้เป่าสังข์ เป่าแตร สิ้นเสียงแตร สารวัดติกรับ ๓ ที คู่แห่กรายถวายบังคมพร้อมกัน ๓ หน เสด็จลงจากเกยชำระพระบาทแล้ว เสด็จตามผ้าลาดเข้าประตูมุขกระสันพระมหาปราสาทเปลื้องเครื่องในฉาก ทรงฉลองพระองค์ถอด พระภูษาถอด เสด็จไปทรงนั่งเหนือผ้าลาด ผินพระภักตร์สู่มงคลทิศ ยกคู่แห่มาตั้งกระบวนคอยรับเสด็จเหมือนอย่างทุกวัน

---

๑ เกยนี้เข้าใจว่าอยู่ตรงสร้างพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข์ในรัชกาลที่ ๔

ครั้นล้นเกล้า ฯ ทรงจุดเทียนทรงศีลแล้ว ชาวพระมาลา พระภูษา แบ่งกันพระเกยาด้วยพายทอง พายนาก พายเงิน ลวดทอง ละคนาก ลวดเงิน ครั้นถึงพระฤกษ์โหรบอกลั่นฆ้อง เป่าสังข์ เป่าแตร ปี่พาทย์ กลองแขก ประโคมไปกว่าจะโสกันต์แล้ว ๆ เสร็จ ชาวพระราชยาน เชิญเสลี่ยงน้อยเข้าไปประทับรับเสด็จที่อัฒจันท์ประตูมุขกระสัน (ด้านตวันออก) พราหมณ์ขับไม้กับคู่เคียง พระยาเทพอรชุน พระยาพิพัฒ โกษา พระยาโชฎึกราชเศรษฐี พระยาพิพิธโภไคย รวม ๔ คนถอด ลำพอกเสียเข้าเคียงเสลี่ยงแต่อัฒจันท์มุขกระสันด้านตวันออก เสด็จ มาสรงน้ำพระพุทธมนต์บนพระแท่น เมื่อเสด็จมานั้นคู่แห่เด็กแลกระบวน คู่แห่เด็กซึ่งค้างอยู่นั้นหมอบรับเสด็จ สารวัดตีกรับคู่แห่กราบถวาย บังคมพร้อมกัน ๓ หน ชีพ่อพราหมณ์ถวายน้ำกรด น้ำสังข์แล้ว เสด็จ ขึ้นพลับพลาเปลื้องฉลองพระองค์ถอด พระภูษาถอด ทรงเครื่อง ยก คู่แห่เด็กศีศะจุก คู่แห่เด็กต่างภาษา เครื่องสูง เชิญพระแสง แตร สังข์ สารวัด พราหมณ์ ขับไม้ โหร เข้ากระบวนแห่คอยรับเสด็จ เหมือนอย่างทุกวัน

ครั้นชาวพระมาลา พระภูษาแต่งพระองค์ทรงเครื่องแล้วเสร็จเสด็จ ขึ้นเกย ทรงพระราชยานแล้วเป่าสังข์ คู่แห่ยกมือประนมขึ้นพร้อมกัน สิ้นเสียงสังข์เป่าแตร สิ้นเสียงแตรสารวัดตีกรับ ๓ ที คู่แห่กราบ ถวายบังคมพร้อมกัน ๓ หน แต่เชิญเครื่องสูงน่าหลัง อินทร์พรหม ยืนรับเสด็จอยู่ ครั้นสารวัดรัวกรับให้เดินไปถึงที่เป่าสังข์ เป่าแตร

เหมือนอย่างแห่มานั้น ครั้นถึงประตูราชสำราญ คู่แห่ผู้ใหญ่กับสารวัด แตร กลองชนะ ซึ่งมิได้เข้าในพระราชวัง ตรงไปตั้งกระบวนอยู่ตามหมู่เหมือนอย่างทุกวัน ผินหน้าเข้ามาตามที่ คู่แห่เด็กกับกระบวนซึ่งเข้าในพระราชวังนั้นตรงเข้าไปในประตูราชสำราญ เสด็จถึงประตูแล้วกระบวนที่ตั้งอยู่นั้นกราบถวายบังคมพร้อมกัน ๓ หน กระบวนแห่ ๆ เสด็จเข้าในพระราชวัง พระราชยานประทับเสด็จขึ้นเกย สารวัดตีกรับ ๓ ที กระบวนแห่กราบถวายบังคม ๓ หน ครั้นเสด็จจากเกยกระบวนแห่ก็ออกทางประตูอนงคลีลา

ครั้นณวันเดือน ๖ ขึ้น ๔ ค่ำ ๕ ค่ำ ๖ ค่ำ เพลาบ่ายโมง ๑ กับ ๓ บาท พระฤกษ์จะได้เสด็จทรงพระราชยานแห่มาสมโภชเวียนพระเทียนณพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท มีเครื่องเล่นสมโภช ๓ วัน กระบวนแห่ไปตั้งกระบวนรับเสด็จส่งเสด็จตามที่เหมือนอย่างเมื่อแห่ทรงพั้งสวดนั้น

ณวันเดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำ ให้เจ้าพนักงานทั้งปวงเชิญเครื่องตั้งพระราชพิธีขึ้นไปตั้งบนพระที่นั่งดุสิตามหาปราสาท ให้พร้อมกันเหมือนอย่างพระราชพิธีโสกันต์ พระราชพิธีตรุษทุก ๆ ครั้ง

พนักงาน ๔ ตำรวจ พระแท่นแว่นฟ้ามีเพดาน มีระบายผ้าขาวตั้งแต่มุขตวันออก ไปเอาเตียงเล็กทองที่วังกรมหมื่นศรีสุเทพ เตียงตั้งพระธรรม ๑ ตั้งพระบรมธาตุ ๑ พระพุทธรูป ๑ แล้วให้ทำศาลเทวดาสูงเพียงตาลด ๒ ชั้น มีตาแชลงบักธงรอบศาลหนึ่ง ให้ยกเข้าไปตั้งกลางพระมหาปราสาททิศบูรพ์

อนึ่งให้ชาวพระมาลา พระภูษา เชิญเครื่องพระพิไชยสงคราม เครื่องพระสุพรรณบัตรที่หอพระในพระราชวังขึ้นไปตั้งบนเตียงพระมณฑล แล้วให้แต่งเครื่องพระมุรธาภิเศก จับพระมหามงคลแลสอดสายสิญจน์ เชิญพระภูษาถอด เชิญฉลองพระองค์ถอดสำหรับทรง แล้วรับพระภูษาทรงต่อขอเฝ้าถวาย แล้วให้รับครอบสำริด พานสำริด ใส่มะกรูด ใส่ส้มป่อย ใส่ใบเงิน ใบทอง ใบมะตูม ใบหญ้าแพรก เปนเครื่องพระกระยาสนานต่อสนมพลเรือนถวายเมื่อวันโสกันต์ ๆ นั้น ให้รับพานรองพระเกยา กาน้ำร้อนต่อท่านข้างใน แล้วให้เอาพระมงกุฎ เอาเครื่องทรงไปคอยแต่งพระองค์ที่พลับพลาทรงเครื่องบนลานพระมหาปราสาท ให้พระราชโกษา หลวงราชวงศาไปตามเสด็จรักษาพระองค์ไปกับกระบวนแห่ด้วย

อนึ่งให้หลวงสำเร็จพระขรรค์ หลวงสรรพอาวุธ เชิญพระแสงทรงสั้น ยาว กรรบิด กรรไกร ไปตั้งไปผูก

อนึ่งให้ชาวแสงสรรพายุทธ เชิญพระแสงของ้าว ไม้เท้าคร่ำทอง ชนักต้น แสงปืนต้น เชิญพระแสงคาบชุด ๑ พระแสงคาบศิลา ๑

อนึ่งให้อภิรมย์ เชิญพระเสมาธิปัติ พระฉัตรไชย พระเกาวพ่าย ไปตั้ง ๓ องค์ แล้วให้เชิญเครื่องสูงหักทองขวางน่าหลัง เครื่อง ๗ ชั้น ๔ คัน เครื่อง ๕ ชั้น ๑๔ คัน บังแทรก ๑๐ บังพระสูรย์ ๑ พัดโบก ๑ นุ่งกางเกงยก ใส่เสื้อมัศหรู่ คาดเจียรบาดปักไหม ลำพอกแดงหางเหยี่ยว ทรงพังสวดโสกันต์ นุ่งสมปักทองขาวชายกรวย เสื้อกรุย

ลำพอกขาว แห่กลับจากโสกันต์ สมโภช สนับเพลา สมปักลาย เสื้อแดงลำพอกแดง

อนึ่งให้สังฆการี เชิญธงไชย กระบี่ยุทธ พระครุธพ่าห์ต่อมหาดเล็กสาตราคมไปตั้งณเตียงพระมณฑล ๔ องค์ ให้เบิกด้ายดิบต่อชาวพระคลังในซ้ายมาจับสายสิญจน์ทบ ๓ ที่ ให้วงพระมหาปราสาท วงเตียงพระมณฑล วงที่สรง พระสงฆ์ถือสวดมนต์ด้วย แล้วให้นิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะถานานุกรม........รูปสวดพระพุทธมนต์ ณวันเดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำ ณวันเดือน ๖ ขึ้นค่ำ ๑ ขึ้น ๒ ค่ำ ขึ้น ๓ ค่ำฉันเช้า เปน ๔ เพลา เมื่อวันโสกันต์ให้นิมนต์พระสงฆ์มาแต่เช้าให้ทันพระฤกษ์ แลให้รับเภสัชอังคาด กระจาดต่อวิเสศ

อนึ่งให้ชาวคลังศุภรัตเอาอาศนะไปแต่งที่พระสงฆ์ณพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท แล้วให้จัดผ้าสบงทูลเกล้า ฯ ถวาย ๆ พระสงฆ์องค์ละผืน

อนึ่งให้ชาวพระคลังมหาสมบัติทำพายทอง ๑ พายนาก ๑ พายเงิน ๑ ลวดทอง ๓ ลวดนาก ๓ ลวดเงิน ๓ ส่งให้ชาวพระมาลา พระภูษา ๆ สำหรับจะได้กันพระเกยา แล้วให้เอาขันน้ำ กะโถน ไปตั้งถวายพระสงฆ์ฉันทุกเพลา

อนึ่งให้หลวงมไหสวรรย์ ส่งพระเต้าปทุมนิมิตรทอง ๑ นาก ๑ เงิน ๑ ให้สนมพลเรือน

ให้ชาวพระคลังในซ้ายส่งพระเต้าปทุมนิมิตรสำริดให้สนมพลเรือน แล้วจ่ายด้ายดิบให้ชาวพระมาลาภูษาสอดพระ........สังฆการีจับสายสิญจน์ให้พอพระสงฆ์ถือสวด วงพระมหาปราสาท วงเตียงพระมณฑล วงที่

สรง พระมหามงคล ๖ มงคลคู่แห่เด็ก ๙๐ ย่นด้ายเอก ๖ ตำลึง โท๒ชั่ง แล้วให้จ่ายกระดาษ จ่ายเครื่องเขียนให้ผู้ต้องถูกฉัตรให้ครบตามจำนวน แล้วให้เอาอ่างจีนใหญ่ต้นเถาไปตั้งชาลาพระมหาปราสาท ๒ นอกประตูราชสำราญ ๒ ศาลาลูกขุนขวา ๒ ศาลาลูกขุนซ้าย ๒ ทิมดาบตำรวจ ๒ ทิมดาบชาววัง ๒ รวมอ่าง ๑๒ ใบไปตั้งแต่ณวัน เดือน ๕ แรม ๑๓ ค่ำ เพลาเช้า

อนึ่งให้โหรรับพานทองต่อสนมพลเรือน ใส่เข้าเปลือกเข้าสาร โปรยน่าเสด็จแห่ทรงพึ่งสวด แห่สมโภช ๖ วัน ๗ เพลา ๆ ละ ๒ คน แล้วให้เบิกผ้าขาวต่อพระคลังวิเสศปูศาลเทวดายาว๖ศอก วงศาลเทวดายาว ๙ ศอกท่อนหนึ่ง แล้วให้รับบัตรยอดกล้วยกว้างศอก ๑ ต่อสนมพลเรือน ขายศรีตอง ๓ ชั้น แป้งหอม น้ำมันหอม เครื่องบัตร เทียนศีศะสุกร ๒ ศีศะต่อวิเสศนอก บวงสรวงเทวดาบูชาฤกษ์ณวันเดือน ๖ ขึ้น ๓ ค่ำเพลาเช้า แล้วให้คอยบอกฤกษ์ให้ลั่นฆ้องไชยเมื่อเพลาจะโสกันต์ด้วย

อนึ่งให้สนมพลเรือนรับเครื่องนมัสการเครื่องทองใหญ่ต่อท่านพนักงานข้างในเชิญมาตั้งบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ณวันเดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำเพลาข่ายสำรับ ๑ ณวันเดือน ๖ ขึ้นค่ำ ๑ ขึ้น ๒ ค่ำ เพลาข่ายวันละสำรับ ณวันเดือน ๖ ขึ้น ๓ ค่ำเพลาเช้าสำรับ ๑ ให้มีพุ่มเข้าตอกดอกไม้ธูปเทียนสำหรับเครื่องให้พร้อม แล้วให้รับพานสำริด ครอบ

สำริดต่อท่านข้างในใส่มะกรูด ใส่ส้มป่อย ใส่ใบมะตูม ใบทอง ใบเงิน หญ้าแพรก รับพระเต้าปทุมนิมิตรต่อคลังมหาสมบัติ ต่อคลังในซ้าย เอาหม้อทอง หม้อเงิน ใส่น้ำพระพุทธมนต์ ๕ คู่ ไปตั้งณเตียงพระมณฑล ถึงเพลาวันโสกันต์ให้เอาครอบสำริดใส่เครื่องพระกระยาสนาน ให้ชาวพระมาลาภูษา หม้อน้ำที่สรงไปส่งให้ขุนศรีสยุมพรณที่สรงที่ชาลาพระมหาปราสาท แล้วให้รับมหาดเล็กทั้ง ๔ เวรแต่งตัวเปนอินทร์เปนพรหม ๑๖ คน แห่ทั้ง ๖ วัน ๗ เพลา แล้วให้แต่งที่พระเจ้าหลานเธอพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทในฉากทรงฟังสวดเพลาบ่าย ๓ วัน เพลาโสกันต์ในฉากนอกฉาก ๒ แห่งเพลาหนึ่ง เมื่อสมโภชเวียนพระเทียนตั้งเตียงทองไปเอาที่วังกรมหมื่นศรีสุเทพ แล้วให้เอาเสื่อเอาม่านไปแต่งที่สรงบนชาลาพระมหาปราสาท ให้ผูกม่านลายสลักบนชาลาพระมหาปราสาททั้งสองข้าง แล้วให้เบิกเสื่ออ่อนต่อชาวพระคลังราชการปูเตียงพระมณฑล ๖ ผืน แล้วให้รับขันทองพานทองรองขันต่อท่านข้างในส่งให้พราหมณ์โปรยเข้าตอก ๒ พราหมณ์โปรยดอกไม้ ๒ โหรโปรยเข้าเปลือก ๑ เข้าสาร ๑ รวม ๖ สำรับ ให้รับแต่ณวัน เดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำ เช้าทุกวันไป จนถึงณวันเดือน ๖ ขึ้นค่ำ ๑ ขึ้น ๒ ค่ำ ๓ ค่ำ ๔ ค่ำ ๕ ค่ำ แล้วให้ทำบัตรหยวกกล้วยสูง ๙ ชั้น ไปส่งให้โหรณวัน เดือน ๖ ขึ้น ๓ ค่ำเพลาเช้าจะได้ใส่เครื่องบัตรบูชาฤกษ์ แล้วให้ยกน้ำชุบานน้ำชาถวายพระสงฆ์ แล้วให้แต่งที่รับเสด็จณเกยด้วย

อนึ่งให้ ๔ ตำรวจ สนมตำรวจนอก เอากระดานทำอัฒจันท์ให้สูงเสมอธรณีประตูพรหมขวาทั้งสองข้าง แล้วให้ขึ้นไปดูพระมหาปราสาท

สิ่งใดชำรุดให้เร่งจัดแจงซ่อมแซมทำให้ดี แล้วให้ชำระปัดแผ้วผงอย่าให้รกอยู่ได้ แล้วให้สนมตำรวจนอกทำหลักปักให้สนมพลเรือนผูกม่านบนชาลามหาปราสาทด้านตวันออก ตวันตกตลอดถึงกำแพงแก้วทั้งสองข้าง ถ้าไม่แจ้งถามสนมพลเรือน แล้วให้จัดระเบงเล่นสมโภช ๒ วัน ๗ เพลา

อนึ่งให้กรมท่าซ้ายทำน้ำชา กาแฟมาต้มส่งให้มหาดเล็ก ส่งให้สนมพลเรือนยกถวายพระสงฆ์เพลาเช้า เพลาเย็นทั้ง ๕ วัน

อนึ่งให้หลวงธรรมเสนาข้าพระแก้วมรกฎจัดแจงอาราธนาพระพุทธรูป พระไชย พระห้ามสมุท ส่งให้มหาดเล็กเชิญไปตั้งณเตียงพระมณฑล ณวันเดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำเพลาเช้า

อนึ่งให้ฆ้องไชย มโหรี ปี่พาทย์ กลองแขก แตรสังข์ ไปประโคมที่ตั้งพระราชพิธีณวันเดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำเพลาบ่าย ๒ โมงณวันเดือน ๖ ขึ้นค่ำ ๑ ขึ้น ๒ ค่ำเพลาบ่าย ๒ โมง ขึ้น ๓ ค่ำเช้า ๒ โมง บ่าย ๒ โมง ขึ้น ๔ ค่ำ ๕ ค่ำบ่าย ๒ โมง ณวันเดือน ๖ ขึ้น ๓ ค่ำเพลาย่ำฆ้องรุ่งให้เอานาฬิกาไปตั้งด้วย

อนึ่งให้ราชบัณฑิตเชิญพระบรมธาตุ พระนากสวาดิ์ พระแก้วผลึกพระไชยทองกับชาวพระราชยาน ชาวพระอภิรมย์ออกมาตั้งบนพระมหาปราสาทแต่ณวันเดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำเพลาเช้า ให้อยู่รักษากว่าจะแล้วการ

อนึ่งให้พันจันท์หัวพันมหาดไทยเกณฑ์ปักไม้ตามน่าศาลาลูกขุนแล้วให้จัดแจงเครื่องเล่นระเบงที่ตำรวจนอกซ้าย โมงครุ่มที่ตำรวจนอกขวา กุลาตีไม้ต่อมหาดเล็ก ๔ เวร หกคะเมนไต่ลวด นอนหอกนอนดาบ

กะอั้วแทงควาย กรมนาทำตัวควายจัดคนเดินควาย นครบาลจัดผู้ชายเปนผัวเปนเมียแทงควาย เล่นสมโภชแต่ณวันเดือน ๕ แรม ๑๔ ค่ำ เพลาเช้า ไปจนถึงณวันเดือน ๖ ขึ้น ๕ ค่ำ แล้วให้จัดปี่พาทย์หลวงปี่พาทย์เชลยศักดิ์ เข้าไปตั้งนอกราชวัตรรายทางเว้นเสียฉัตรหนึ่งจึงตั้งปี่พาทย์เปนพื้นปลา ๒ ฟากทาง ให้ตั้งแต่ประตูราชสำราญไปจนถึงประตูพิมานไชยศรี ถ้าเสด็จแห่มาให้ทำปี่พาทย์ขึ้นพร้อมกันทั้ง ๖ วัน ๗ เพลา

อนึ่งให้กรมนาจ่ายเข้าสารซ้อม ให้แก่วิเศษหุงถวายพระสงฆ์ ๓ เพลา ๑๕ ถัง แล้วให้เอาเข้าสารสำหรับกระจาดไปส่งต่อวิเศษ.

(หมดฉบับเพียงนี้ ความต่อไปก็เห็นจะมีแต่เล็กน้อย ดูสิ้นกระแสความอยู่แล้ว)

